

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Evropeae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Anglia

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1671

Liber Primvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10773

EVROPEÆ HISTORIÆ SOCIETATIS IESV PARS PRIOR. ANGLIA.

LIBER PRIMVS.

*De uxoribus & liberis Henrici Octavi, eius dotes,
& vitia; Ecclesia Anglicana ad eius tempora
sanctitas; inde ab eo deformitas, prorsusque
in aliam funesta mutatio.*

CAPVT PRIMVM.

EX annis duodecim, vxores habuit Henricus VIII Angliae R^ex. Aliquas simul, alias sigillarim. Liberorum trium parentem fecerunt priores tres, feminatum duarum, & masculi; fuitque singulis aut vnuus matribus, aut vitalis partus. Transiit per singulos Regni summa, sed Henrici stirpem velut triplici morte tribus in liberis damnata, nulla ex iis exceptit proles, factumque quod tanta multitudine vxorum perpetam cauerat, ut Regnum Angliae in Scotiam caderet. Licet autem eandem insulam ab Austro Anglia, à Septentrione Scotia diuidat, verum ut magnetis viuis partes duas,

A

2 Europea Historia Societatis I E S V,

contrarius in polos oppositos aspectus, intestinis inter se committit inimicitiis, sic illos Britanniae tractus duos, ipsa tunc indoles voluntatum haud minus inuicem à se abiungere videbatur quam oppositus cœli cardo.

Igitur Henricus ex Catharina Ferdinandi Regis Catholici, & Isabellæ filia, solaque uxorum Catholica Mariam tulit, quæ ad Greneuici sinum, Februarij decimo octauo in hanc lucem venit, anno decimo quinto post sesquimillesimum. Elizabetham illi peperit Anna Bolenia, quam trigesimo tertio post anno, inueniente Septembri duxerat, viuente adhuc Catharina, habitaque Elizabetha eius proles; quod per me quidem sit, quanquam magno numero auctores, liquere negent quo patre sit ora, multitudine confusi amatorum, quibuscum Bolenia egerat, dum ad tribunal Duodecimvirum (inter quos eius parens) incestus damnata est cum Georgio Bolenio fratre; adulterij cum tribus nobilibus, ac vili musico, caputque carnifici in foro reliquit Londonensi; coronam Ioannæ Semeiræ honorariae suæ, cui iam Henricum amores aliqui fecerant nimis benevolum Postridie itaque qui fuit Maij vicesimus anni 15, 6. manibus recenti Boleniæ sanguine cruentis Ioannam sibi uxorem coronauit, suscepitque ex illa proximi Octobris decimo Eduardum eius nominis sextum, matre in partu vel mortua, vel ad fœtum seruandum Chirurgorum manibus necata. Henrico tres aliae cùm nihil dederint præter irata fastidia, satis sit eas nominasse. Annam Clivensem Germanam, cui pro singulari clementia, necem repudio mutauit, hoc solo reæ, quod illi naufragæ venisset; Catharinam Hauuardam, quam & accusauit ipsemet foedati thori, & inter duos adulteros medium, ibidem iussit capite truncari ubi Bolenia caput posuerat; Catharinam Partam velut hæreticam, cum rogo aut ferro destinasset morte inopina sublatus est; uxores si viueret numeratus per consules, & mulierosa fastidia vel mutatione vitaturus, vel earum nece infamiam; commodata illis corona Regia pro arbitrio repetenda, & cum fœnore capitis, aut opprobrij reddenda.

Et hactenus quidem vita Henrici pars ultima, quam qui volet in corpus historiæ cum præcedenti connectere, nihil putem ab eo facturum dissimile quod facit quibusdam in montibus natura, quorum medios ascensus, & infimos, amoenitate omni vestit, & frugum copia; superiores syluarum abruptis, horrore votaginum, & præcipitiis, prout tendunt ad summa propius asperat, & inuoluit, in ea tandem evasuros Vulcani spiracula, quæ sunt ignibus inferorum, aut vaporariis cognata. Henrico iuuenie, nihil formosius, amabilius, gratus; nulla æque ad omnem armorum gloriam, ad humanitatem, popularitatem, & res magnas apta pronaque indoles. Suspicioebatur æui sui phoenix, ingenio prudens, usu cordior; virtutis & literarum amans quocumque sub panno latuissent, plura demum solus complexus decora, quam multi simul atqueorum Regum, idque in Anglia plures solita numerare, qui nomen regium suis virtutibus ornassent; quam quibus foret ornamento; eminebat tamen tot inter animi,

& corporis dores Henrici religio, & Catholicæ fidei tam ardens, & casta defensio vt ferro domi; foris stylo eam propugnarit, scripto in errores Lutheri libro, quem in sacro confessu purpuratorum Patrum Leoni Decimo obtulit, indeque Defensor Ecclesiæ publice dictus est; cuius gloriam cognomenti auxit effrons Lutheri responso, qui tatus fore se conutiandis Principibus, quam inimicandis sibi, clariorem, spreco iam Christi Vicario, pro facili habuit, indignis suis, & probrosis modis Regem Angliæ proculcare: sed hunc medium vitæ cursum, quam duxit Henricus annis prioribus, absolutissima corporis, & animi pulchritudine florentem, elicit Bolenia: eius amoribus, ad usque iudicij, cordisque deliquia fascinatus, difficile dictu est animi vitiis turpior, an adipre corporis, & obesitate euaserit. Longum sit ire per singula; breuiter eius præterita decora, cum probris composita quibus quod vitæ supererat ad usque obitum fœdauit, adeo euanscunt, vix ut eorum scintilla appareat. Velut autem censeret maximè Regium, in pestilentiam communem, proprium malum transcribere, quod de se fecerat, de infelicissimo Regno fecit. Nam quis sanctam illam, & veterem Angliam sine lachrimis possit, cum hodierna compone-re? quia & illam tantum qualem ipse accepit, cum ea quam reliquit? de illa certè auctoritatis eminentissimæ, ac iudicij vir, Palam est, inquit, Religionem Catholicam nusquam tota Europaletius, quam in Anglia floruisse cum ab ea descivit Henricus VIII. & in eandem secum desertionem egit; sed eam ut par est animo repeto à primo Christianitatis suæ ortu, ad Henricum, sanctimonie gloria, & meritorum opibus diuitem Angliam, sub imperio tot Regum, tanta sæculorum longinquitate partis; reuocemus in illam, & circumferamus obiter oculos tam beatam, vt Dei Paradisus à limatissimo Ecclesiarum antiquarum æstimatore dici meruerit, profectò incerti hærebimus, æternitatis satus in eam latius impluerit Deus, an ipsa Deo fidelius uberiori reddiderit, tam copiosa sanctorum operum, & animorum supra debitum messe, vt Germaniæ tunc deserta Batauiam, Daniam, Suecos, & Septentrioni propiora fœcundarit, missis eò Apostolis suis, immortalitatis præconibus, & conuersione illarum gentium suam, & Ecclesiæ gloriam cumularit, vel ad vnos solum si regrediamur priscos reges qui scissæ in varias ditiones Angliæ imperauit, tam prodigiosum ducemis sæculis illic fuit unum ex iis aliquem reperiri non sanctum, quam in multis nunc regnis, vnum cernere vere sanctum: quæ laus etiamnum attonitos tenet, admirantésque Lutheranos, portento licet damnabiliori arborem iij cædant, cuius optimos fructus de-prædicant; hoc est fidem Romanam dilacerent, ex qua illi quam stupent, antiqui Reges duxerant sanctitatem. Ac ne frustra illorum testimonia congeram; vnu modo loquatur Spelmannus. Quem ait, stupore non percellat, ille veterum Regum in diuinis ardor? Manifestia in egenos, misericordia multiplex in calamitosos, in Dei ministros largitas, sacramum ædium numero, ornatu, dotatione, profusio? duobus tantummodo sæculis ad triginta censemur qua Reges, qua Reginæ, qui abiecto regni &

iure & pompa, in solitudines violenti eusere; Reges quindecim, Monachos professi; Reginæ vndecim moniales; ad hæc duodecim illustri martyrio, quām diademate Regio gloriōsius coronati; decem alij, virtutum insignium singulari iure, sanctorum album promeriti; subditque Spelmannus, haudquaquam se huic numero accensos velle principes viros ac feruinas qui paterni hæredes exempli, quām regnum esse maluerunt, imitatique generosam fugam, ex aula in monasterium; ex throno in crucem sese receperunt. Vedit illos & Roma non paruò numero apud se peregrinos, ut regni Diadema Apostoli pedibus; successoribus eius caput subiicerent. Nec vero inter prima quæ dico sæcula, illa se tenuit Anglorum illustrum in omni genere sanctitas; annales regni si quis adierit, incidet passim in sanctum aliquem, qui suis laudibus æuum suum; exempli sui luce posteros decorauit; martyres immenso numero; præfules vita sanctissimos; auctores sacrorum ordinum, Anachoretas, pœnitentes, Monachos, Eremitas, omni laude virtutum absolutos; vt veris, certisque nihil addat, qui dixerit vix esse in Anglia oppidulum aliquius notæ, quin thesauro fruatur tutelaris sancti, aut illinc oriundi, aut ibidem sepulti, tametsi non paucos obliuio temporum sua obruerit vetustate. Reuerentia demùm cui nulla similis & obseruantæ erga sanctam sedem, habet Anglia cautions, ob denarium S. Petri octingentis ab annis persolutum; cum Regis Inæ eximia pietas, regni totius familias, fecit Christo, & Petro vestigales, hac planè ad pedes Apostoli abiectione sui, & suorum maior, & nominatior quām imperiis quibusvis & operibus. Hoc regnum tantis nobile gloriis, quantas suis in fastis ægrè alibi notarit Ecclesia, Henrici Octavi duplex furor Brachio armatus Regio euertit; amor Boleniæ insanus, & Romani Pontificis odium pertinax, quod sibi per eum esse adulterum non liceret, & illas de magna nongentorum & amplius annorum Ecclesia veteri Anglicana, quæ nunc etiam vivunt reliquias nobiles, non aliis cernimus, & lamentamur oculis quam illustras ruinæ ingentis & mirabilis fabricæ; quæ quidem non est ab ipso dirata, sed eo impulsa, vt nouennis puer quem regni habuit successorem, plus satis fuerit ad eam euertendam, suis nempe iam motam fundamentis, & Romanæ sedis reuulsam saxo immobili, cuius locum inuasit Henricus; dum se Anglicæ caput inaugurauit Ecclesiæ, iurisque in ea diuini pariter ut humani summum fecit arbitrum, & dispensatorem. Sic dum Poëtas rideamus veteres, qui toto à nobis diuisos orbe vocarunt Britannos, ipse nouum de illis orbem condere aggressus, à quois alio disjunctum; illos ipso à cœlo Deoque diuisit, Portentoso planè animi stupore, quem non morderent quæ aduersus Lutherum de vniuersalibus Ecclesiæ monarcha ipsem et scriperat: cum enim dixisset, priusquam illi Germaniæ partem seditiosus apostata rebellaret, Europam, Americam, Asiam, & quicquid in mundo Christianorum est, Romanam sedem agnouisse, adorasseque pro domina; nec interiecti Oceani, & solitudinem, immensitate, & honore, fideles deterritos quin ipsis quoque ab Indiis.

Indiis orbéque vltimo per infinita pericula, se Romanam conferrent, professuti Christo, eiusque Vicario, & Christianorum magistræ ac matri Romanæ Ecclesiæ Obedientiam, & honorem; his inquam præmissis, infert quod sequitur. [Si tñm latè porrectum tantumque Imperium, nec à Deo, nec ab hominibus accepit, sed usurpauit sibi Papa, vi afferuit; dicat mihi si potest Lutherus, ecquandò ad tantam rerum molem tollendam Pontifex, quando se ad mundi quærendam Monarchiam accinxit, nec enim tantarum expeditionum possunt ortus latere taciti, recentes præsertim, quales ferè ab vna auorum nostrorum designat ætate. At si volet idem ab uno aut altero æuo illos repetere, reuoluat sanè historias temporum, & ab annis mille si lubet accersat; verum si ea est huius vetustas Originis, ut seculorum vincat memoriam, vt amur sanè legum omnium præscripto, quæ iura omnia, & possessiones antiquiores omni memoria, iubent pro legitimis haberi, & sensus est omnium gentium, nefas esse tamdiu rata, & immota refigi, aut moueri. Sciet profectò annales qui legerit, Christianitatis Ecclesiæ, ex quo statim pax illis, & seculo data est, Ro. Ecclesiæ paruisse] ita ille dum sanus animo, Religione, ac fide regeretur, tanquam rectæ mentis oculis duobus; sed iis cæcūtientibus, cum esset tacito Thomæ Cranmeri Lutheranismo facilè imbutus, & (quod prodigio simile) Parlamenti totius Decreto solenni, Ecclesiæ Anglicanæ constitutus caput, inde cœpit infelix, quæ aliis viserat, sibi non cernere; & quæ de Primatu Romanæ sedis in reliquas, præstandoque illi, eiisque Pontifici, religiosi obsequij sacramento nupet docuerat, cœpit inquam tunc ipse ignorare. Sic face duplici armatus, vñsani amoris, & iræ impotentis, horrendum quam saeva, & terribilia, dum vixit, quam lugenda spectacula dederit in Angliæ suæ perniciem, & Ecclesiæ Christi deiectionem comparata, quæ infinitum sit referre, nisi si quæ occurrant, quorum enormis immanitas reliquorum specimen præbeat. Cuiusmodi mihi est illa rabies ausi, furiosum, & sacrilegum dentem in S. Thomæ Archiepiscopi, beata ossa iniicere, qui ante trecentos, & sexaginta annos illustri perfunctus martyrio, quo esset apud Deum loco, prodigiorum splendore, ac magnitudine testabatur. Causam eius Henricus octauus integrat; diem illi dicit ad capitalium tribunal, maiestatis accersit reum, quod iniquissimi Henrici II. legibus obstatisset; crimen impositum coram minimè purgantem, ex Vadimonio contumaciter deserito, rebellij damnat, sacris diphthicis erudit, carnificis manu ex aureo quo condebatur diripit sepulchro; ossa igni; vento beatos cineres addicit, memoriam exilio sempiterno; immensum auri & argenti pondus, & supellecitis preciosæ, viginti sex magnis ingestum curibus, ab eius templo Cantuariensi, fisco adiudicat.

Præ hac fortè quævis eius barbaries habere aliquid minus inhumanum videatur, tametsi sit omni ex parte crudelis. Sacerdotes ingenii numero, & acerbissimis necati mortibus; nobilitas diris exhausta stragibus; regni omnis tanquam bello subacti prædatio; expressæ diuitium medul-

6 *Europea Historia Societatis IESV,*

læ, & pauperum sanguis; religiosi bonis, cœnobiis, templis, spoliati, pulsique ad famem mendicato leuandam; vel morte soluendam, & hoc tam immane latrocinium bonorum quibus numerosa sactorum hominum fovebatur, & regno splendebat multitudo, indulxit Regi Parlamentum, & ex malè consulta publici status ratione, putauit se regni utilitatibus præclarè consulere. Nec omittendum est scelerati huius consilij expectatio quæ tunc foret; qui deinde euentus; in quos iure delusa reciderit. Horum habeo testem historicum natione Anglum, Protestatione Lutheranum; summa inquit, rei, & cardo consilij quod Parlamenti sententias impulit, ad cœnobiorum alienationem Regi permittendam, fuit Regij fisci in perpetuum locupletatio; augendum viribus, & nobilitate regnum; immunitas populi, à pensitando tot Monachis, Abbatibus, Monialibus, fratribus tributo: horum enim vice, instituendos comitatus de novo quadraginta; dynastias Baronum sexaginta; officia equitum ad tria milia; denarium S. Petri, militum millibus quadraginta, Ducibusque illorum stipendia congrua in perpetuum daturum. Nec aliunde hæc omnia nisi ex iis quæ Religiosis auferrentur. Sic neque Henricum, nec eius in Regno successores laboraturos vñquam ad implendum in belli sumptus ærarium; nec pressures populm variis crucibus tributourm. Quid autem inde in regnum boni? occupatis ab Rege quanta quanta erant, bonis omnium Religiosorum, plus à Parlamento vectigalium, & subsidiorum statim eo petente indictum est, quām esset per annos retrò quingentos factum; nec multò post noua eguit contributione, clientelam, pensiones exegit quamplurimas, ac demum nominibus obrutus miserè periit. Addere debui quicquid erat monetæ fuisse ab illo iteratae subiectum conflaturæ, & tam bellè purgatum, vt quam acceperat probatissimi argenti, vndecim pondere vnciarum, ad duas redactam vncias redderet metallo & scorla grauatas. Quæ fuit expilati regni communis depauperatio. Clericos dolenter acerbèque affecit, ipsosque cum populo regni primarios, quod ex desertis & direptis Religiosorum dominibus, nihil iam in publicum rediret, sed iacta erat alea, & expers remedij malum. Accessit dilapidatio hospitalium domorum, & Rhodienium equitum dissipatus ordo, qui splendore ædificiorum, & agri amplitudine, nullis Abbatum cedebat opibus. in saginam multorum impunè transit hæc adeo pinguis, & locuples expilatio sacrarum Facultatum, huic si quis obstitit, ad defendendam causam vitamque citatus est] hæc author Lutheranus. Quam vitæ in scelera ruinam per annos tredecim à Boleniæ nuptiis Henricus, traxit quotidie horribiliorem, quoad morte instanti, salubri dolore ictus est, & Vincetrensis Episcopus Stephanus Gardinerus, pro concione ad templum crucis hoc est ad coemeterium S. Pauli celeberrimum Londini pulpitum denuntiaverit adhiberi se ab Henrico ut Ecclesia Rom. parenti optimæ, male abiectæ peiusque offensæ conciliantur, quæ pacis osculum & apertos, vt solet, redeunti pararet sinus lætasque gratulationes. Verum enim vero

vero superba indoles tanti operis cœpta in vado elisit , pacisci victor
volebat non deditus ; extra culpæ omnis fuisse & asseri notam ; omni
tamen absolui , & abiui culpa. Post paulum itaque improviso corruptus
malo , mensusque iæ hians præ oculis inferorum chaos inhorruit , nec
se propterea ; quod brutum fecisset animal , à præcipitio auerterit , pa-
rumper solum conturbatus , templum vnum recludi cùm mandasset ,
alerum de bonis quæ tribus abstulerat dotari , omnes se cum Deo
æquasse credidit innumerabilium norninum rationes , auditus est nihi-
lominus , Religiosorum , emortuis vocibus meminisse : at si quem ex-
petit , digna exilij quod iis intulerat merces fuit ut eorum repertus
sit nemo , qui tam desperato salutis articulo ipsi opem ferret. Atque
hic finem viuendi fecit inter illos quibuscum vixerat , parasitos , adu-
latores , hæreticos , qui lecto circumfusi , eo morientem fouebant sola-
tio , quod fuit ab talibus expectandum. Quorum vnuis cum vni pate-
ram porrexisset , epoto illo & altum suspirans , in porrigentem ægrè
oculos tulit , & exhausta , inquit , est , nobisque omnia periere , quam
vocem paulò post , schismaticam euomens animam , & execrationis Pon-
tificiæ inustam fulmine , nimium probauit. Tribus inde hebdomadis ,
anno 1546. diebus duode-triginta inchoato , secutus est impium Lu-
therus , seditionis in Ecclesiam signifer secundus , cœtera discors ; in
Romanæ sedis odio , & sollicitandis in eam populis , cum illo
vnuis.

*Anglia sub Eduardo VI. à schismate in hæresim
lapsa ; Protectoris opera pretium. Academiae
extraneis hæreticis tradita. Sectarum colluuios,
Et libido quiduis de religione credendi , Et
censendi.*

C A P V T I I .

VANTVMVS tamen Ferrei fuerint tredecim sub Henrico
anni , aureos dixerit , qui cum Eduardi septennio conferet.
iam regni comitia Henrico superstite , digestam ab eo successio-
nem comprobarant quo vltimus natu , primus succederet Eduardus ; post
hunc Maria legitimis orta natalibus ; legum denique priuatarum quibus
spurij iuuantur præsidio Elizabetha ; his si prole carerent , successor da-
retur quem ius & ratio dictaret. Defuncto igitur Henrico , Rex acclama-
tur Eduardus nouem puer annorum , sed ante à patre sedecimvirum tu-
telæ creditus , æquâ inter se regendi publici , & domus regiæ potestate ,
quam eorum unus Regis patruus totam mox violenter usurpauit , homo
Zuinglianus , & Catholici nominis inimicissimus. Hic suoptè ferè vnus
ambitu , & molitione , Regni Protector dictus (funestum tunc Angliæ ,
& deinceps nomen) nihil antiquius habuit quam ut puerum Regem , pro
Anglicanæ Ecclesiæ capite coronatum , sua cum aula , proceribus , docto-
rum flore omniq[ue] populo , qua putebat hærefoes tabe inficeret. Ad hoc
Thomæ Cranmeri pestilentissimi Lutherani sociam adsciuit operam , quem
sibi penitus addictum Bolenia , ex paupere & vili Presbytero ad Cantuarien-
ses promouerat infulas , haud quidem gratuitas , sed conscientiæ quam du-
dum proiecerat , & quam flocci habebat salutis pretio , & iactura emptas.
Prius enim Henrico iuratus spoponderat , se nihil vñquam aut Papæ aut
Romæ auctoritatis in Angliam cessurum ; Boleniæ autem fore ut nuptias
annos iam viginti concordes & ratas , inter Catharinam Hispaniæ , &
Henricum , pro potestate dissolueret. Et vero scelestus die quodam super-
cilium emptæ dignitatis , & personam indutus Præfulis generosi , ausus est
Regi anathema in consilij publici consellu minari , si pergeret Catharinam
diutiùs retinere , quam olim Arturo fratri natu maiori nuptam , nefas
esset ab eo haberi. Sic ille , apertæ iniuriæ portentum , & indignitatem
auersantibus , & execrantibus qui adstabant , à Regni Primate Reginam
excludi ,

excludi, eius loco amasiam intrudi; multis lato risu traducentibus concinnitatem latuæ quam sibi obduxerat inuicti antistitis, & alterius S. Thomas, nihil reueritus par pari, minax, & imperiosus instare Regi palam ut ageret inuitus, quod apud se Rex ardebat facere; sed nihil optabat am. ntias quam ut cogi ad hoc religione iniecta videretur, à quo illum religio, & conscientia manifestè acerbant, vna in aduersum stimulante, & insaniente libidine. Erat insuper Cranmerus vita turpissimus, publicè infamis, feminatum raptor, Archiepiscopus vxoratus, centies rogum commeritus, in quo demum, Maria post Eduardum, rebus potiente sceleratam animam eiecit.

Hic ergo Lutherum Caluino miscens, ut se Protectori gratiorem præberet, animal de se conflauit Amphisium, & sectam utramque mordere inuicem, & furere solitam, seorsim ac simul, & quocumque temperatam modo approbavit, & pro ea qua pollet Cantuariensis in Anglia Primas, dignitate ac fidei, quid cuique libereret credendi, & agendi amplam tribuit facultatem. Hinc nulla Babylon, aut linguis confusior, aut errorum sectis pugnantior. Sua Conciliis ablata authoritas, sua fidei, Patribus, Doctoribus, Latinis & Græcis abrogata vox, traditionibus Apostolicis sua possessio, & suum Canonibus pondus. Præter textum Scripturæ nudum extermidata est quævis alia sentiendi & viuendi norma. Textum inquam, lingua detritum vernacula, & falsis luxatum corruptumque interpretamentis, quod à se quondam in Germania factum, iterauit in Anglia Milo Couardallus, bibendo famosior quam scribendo. Quisque sibi magister, idemque discipulus, contrarie sibi ex intelligentia diuersa sententiae. Contentionibus de religione omnia strepere, literati, rudes, tabernarij, caupones, quin & mulierculæ sybillarum afflatæ nouo, & Theologico spiritu, de sacra pagina, & capitibus fidei disputare & pro sua cuiusque fatigata decernere. Atque ut videmus centumpeda, multas in partes secta, mouere se singulas incerto incessu, & frustum animæ quo aguntur ambiguis huc illuc pedibus in diuersa ferre; sic vna plerumque familia in factiones errorum varias distracta & lacera, pro Luthero maritus, pro Caluino vxor, pro aliis filij religionum simulachris pugnare impune ac digladiari, modo à Catholica dissentirent.

Nihil se tamen post tanta molimina egisse Protector, nihil Cranmerus putarunt, nisi suo veneno fontes inficerent ex quibus iuuentus diuinæ patiter, & naturalis scientiæ fluenta hauriebat. Erant ij duæ tota Europa celebres Oxfordiensis, & Cambricensis Academiæ, seu Ossonum & Cantabrigia, duo Angliæ lumina quæ tot sæculis orbi claruerant, quibus extinctis non frustra rati sunt sapientes, in regnum cæcorum redacta Britannia, grassaturas vbiique errorum tenebras, erroris sui conscio nemine. Specie igitur scholarum recudendarum in statum meliorem, quicquid iis præterat pæstantium hominum, & Catholici dogmatis exauktorant, tridunt eorum primaria pulpita, & honoraria Cantabrigiæ Martino Bucezo: Ossonij Petro Martyri Vermillio, geminis à fide, & Ordinis yoto

apostatis; senibus impudicis, nec minus aspectu, iuuenum honestatem quam auditu fidem labefactaturis. Cum his fuit Bernardinus Ochinus sua ex plano & socco figura venditans, & chimeras, sed nihilo quam cœteri minus pestilens, & exitiosus, licet è cothurno, & pulpitibus sublimes, maiori fastu stultam suam tonarent, & ostentarent sapientiam.

Euocati sunt Cranmeri literis sexcenti alij (quorum unus Paulus Fagijs non diu superfuit) nouarum præcones doctrinarum, quas è Germania, Gallia, Geneua tulerant, iij nidos paterna fluentes sanie in ruinis statuerunt illarum Academiarum quæ tempora quondam scientiarum, & sapientiae, nunc frontem solum antiquæ fabricæ vacuam præmonstrant.

1547 Argumento sit drama comicum quo nullum potuit in stultorum theatro dari augustius. Petri Lombardi & B. Thomæ sacræ operibus de Theologia, quam multos possunt Sarcophagos ad summum inferciunt, de suis quoque Scottum, Occamam, aliisque Theologiæ Magistros addunt, efferendisque Sarcophagis singulis Sandapilariosquatuor Vespillonum schemate luctuque ad risum subornant, Academicos iuuenes ineptos, & effrontes; procedit per medium urbem velut funus ducentium hæc pompa, sua tetraphoro quolibet præcunte comitantium serie, & Requiem æternam informi cantu iis precantium quorum ibant humatum memoriam, sed antiquo ritu prius rogo accenso cinerandis, quod mox in foro ab iis confectum, inter inconditos, & insanos vociferantium clamores; inuenti huius extranei exemplum Germania dederat, vbi corpus sacrorum Canonum, fuerat humi post ignem, & cinerem defossum, cœterum sacrificiæ fabulam, si discipulorum effrons stoliditas denuò præbuit; rationibus suis cautè cauens ac nimium sapiens præceptorum malitia instruit, haudquaquam dubia expeditum fore suis erroribus commeatum, Theologia expulsa cuius erat illos ad veri obrusam disputationibus probare, & falsi compertos inhibere. Præterquam quod ad sacras paginas quibus vni regi homines volebant tanquam meritis diuini spiritus placitis, cum lectionem docerent sufficere, pro monstro accidit, cui assiduitas abstulit admirationem, vt passim vbique quotidie velut vanæ de putri; bullirent Doctores diuinorum, & heri Grammaticus, Theologum hodie se demiraretur, Magister postridie in scholæ cathedram, aut Concionator in templi suggestum quadaveret. Ex quo breui plura corporibus capita; & minor sectarum numerus quam antorū; quisque ut ingenio valebat (valent autem plerique in Anglia, inuentionis gloriam ambire, mallèque præire quam subsequi).

Hoc iam tam effrænis vltra omnes metas licentiae, arbitratus Protector, in peius exiturum, Regni parlamento, Apostolici Senatus auctoritatem attribuit; constabat parlamentum, ex viris militaribus, & alia omnia extra Theologiam professis. Sed eos putauit affluxu spiritus, quem pro Ecclesiæ in Anglia capite iis afflabat, nouas fidei regulas, proscriptis veteribus condituros absque periculo errandi; Decreta, & Canones uniuersè seruanda posituros, & quod iis indixit, operis utriusque ad Bucrum,

rum, & martyrem, missuros apographa, publicis litteris constituta, qui pro fide omnium horarum quam habebant in Schola promptam; pro recta quam mente eiecerant penitus, edituri essent illico ex sacris bibliis, spiritus sancti verba quibus ad litteram stabilirent quæ Protector sapientum suorum suffragiis publicè decreuisset; & sic reipsa Factum, duo illi venales apostatae, vocem edebant nullam quam ex Protectoris ore Imperioque non hausissent, & qui aduersus sacra Concilia tanto strepitu tumultuabantur, parlamenti scita, veluti cœlo missa & Dei digito conscripta venerabantur, & probabant. Hinc ab omnibus per Europam omnis notæ, ac nominis hæreticorum sectis, festinæ in Angliam literæ, libelli gratulatorij, adolescentis Regis encomia, & suppares Iosiaæ, ac Davidi laudes ut qui Dei regnum in ruinis fundasset Philistæorum Papistatum. Protectorem quoque magnifici sonabant tituli; Gedeon, Samson, Moses, vbi que audiebat, populi Dei pater qui sacræ vindictæ potestatis cœlitus accepta, illum à seruitute Ægyptia Romani antistitis asseruisset in veram libertatem, & animabatur ad Apostolici operis tam gloria cœpta in finem perducenda. Erat porrò illa ut dolebant tot pressa seculis libertas, incestare nuptiis sacerdotes, dicatas Deo virgines maritare vota, claustra, cœnobia sacrorum ordinum abolere, frustillum id de illorum bonis quod Henrici Octavi conscientiam fugerat vorare, post hæc Confessionis sanctæ frænum, sacras vigilias, discrimen ciborum tollere penitus. Piatum imaginum venerationem, Litaniarum, & precum usum, postremò qui apex impieratis est augustissimum Eucharistiæ sacrificium abrogate.

His & similibus Euangelicæ libertatis immunitatibus ut vocabant Angliæ redditis, ut res erat nec visis nec auditis, sed recens intrusis, adplaudebatur Protectori, & iam ire per populum cœperant, præconum suorum linguis perfidis mancipatum, quæ toto deinceps orbe sparsit Giuellus, concione Londini in æde Crucis ad Cœmeterium S. Pauli dicta (de quan nos alias) suis item scriptis Hunfredus, Baleus, Vuitacherus, Pouellus, Ariscamus item Harisonius, Daneus, Parkerus, multoque his plures, pars Lutherani, qua synceri qua mixti; pars molles Caluini, pars rigidi asseclæ, sed omnes consentientibus studiis coniurati, in execrationem magni Gregorij sanctissimi Pontificis & eius quem misit B. Augustini ad liberandam Angliam à cultu idolorum quam insaniunt amentes peiori ab eo fœdatam idolatria, nec Apostolum Angliæ, sed euerforem fuisse Gregorium nec ab Augustino de urbe Ierusalem Euangelij puram lucem Angliæ, illatam; sed de Babilone superstitiones, & perfidiam Romani antichristi. Nec desunt qui sanctum; inter parentes hæresum numerent, faciantque Nouato, & Maneti parem; impudentissima verborum rabie furit, & scribit Lucas Osiander Germanus, prostituisse illum Angliam antichristi Romani libidini, & sui huic piaculi dignas luere inferis poenas; nec erubescet effrons hæreticus certa miracula quibus virtu sancti munus Apostolicum muniit, & nobilitauit Deus, dæmonum vocare præstigias, & hæresiarchæ traductum nomine, etiam dicere nec romantem. Sic palam faciunt quod

in Julianum sequacem Pelagij habet S. Doctor Augustinus, si frontem intelligimus non oris partem sed pudoris; frontem haereticos non habere.

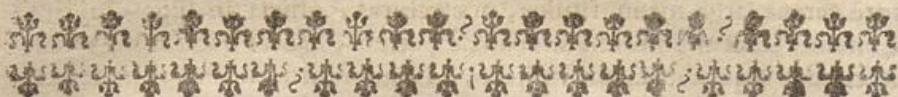
Nisi ergo Henrici probrosæ libidines, & Protectoris ambitio impotens, Bucero, Vermidio, Ochino, & Hoppeo, & Couerdallio, & alijs ex eadem putredine muscis sibilassent, & castimoniae projectæ, desperatae salutis, garrulitatis fastuosæ, proscriptæ sobrietatis hominibus, Angliæ aperuissent portas, caritura scilicet Apostolis Anglia, nullos inuenisset quorum doctrinis imbueretur vera fide; & Romana electa purgaretur, tametsi iam inde ab Apostolorum ad nostra hæc tempora, meritis, sanctitate, miraculis sapientiae gloriae, (quod ipsi fatentur haeretici) Romana floruisse. Si quem nosse delectat, cuiusmodi bona, quas opimitates regno intulerit hæc reformatio, do testem Camdenum, cumdemque rerum spectatorem, & apud suos Anglos syncerè veracem, qui et si parcis de perditissimo Eduardi septennio scribat (quæ fuit primigenia haereticorum Ecclesia) haud tamen valuit representare alia specie, quam dementati, & moti cerebro regni vniuersi. Ambitio, inquit, & adulatio Principum; contumacia populi audax, & refractaria tam impunè triumphabant, ut arreptiam putares Angliam & phreneticis motibus iactatam. Sic ille de noua sub nouo Iosia, Eduardo, Submose altero Protectore, Anglorum Ecclesia, nouis ab Apostolis fundata, eoque doctrina & exemplis ab iis proiecta, ut vel ipsos Turcas talem pudeat habere.

Fuit autem hæc labes (ne quid dissimilem) eorum non modo temporum, sed ex quo illuc haeresis appulit, conuerit Angliam in theatrum perpetuæ, & sanguinolentæ tragediæ, cuius spectauit orbis Catastrophen, in propudosso Regis legitimi post dictam caulam suppliatio, quo illi publicè abeissum caput, ut ex Euangelio Puritano deinceps sine capte viueretur.

Quod nouitij patricidij monstruosum archetypum, eradendum est è memoria temporum, ne ducendi ex eo exempli furor, possit cuiquam æternum subrepere.

Protecto

Protector capite truncatur. Moritur Eduardus.

*Dux SuffolKdiensis rebellis vincitur. Victo illo
Maria regno legitimè potitur. Ab schismate,
& heresi Anglia, Religionem Catholicam re-
petit.*

C A P V T III.

EPETAMVS & nos historiæ filum, & vitæ Eduardi quam illi à Duce Nortumbriæ venæno abruptam fama est apud Historicos. Fuit hic ex iis unus qui cruenta illa quam dicebam in Anglia Scena, multas cūm egisset & personas, & partes; inde alienarum spectator cladium is suarum tandem aliis theatrum, & spectaculum dedit; erat Protectori addictissimus in paucis, & intimis, totóque illius potentia conatu fuerat in Vvaruicensem prouectus comitatum, ex quo in Ducem Nortumbriæ eusasit, statimque apud se tacitus etiam in Regem, quod suæ illi spondebant vasti ingenij artes vastræ ac multæ. Primum igitur Protectorem perduellij, & proditionis accersitum, ferro carnificis abscesso capite sustulit. Eiusque saltem scelestum consilium hac morte interuertit, Cranmero siquidem suggestore Londinum Protector Melanctonem è Saxonia euocarat, futurum in Anglia Lutherum maiorem, ut erat in Germania Lutherus minor, & Luthero succenturiatus, sed bono facto mors Eduardi Regis, professionem disturbauit. Honestarat sua præsentia infelix Eduardus sponsalia trium Henrici Ducis Suffordiæ filiarum, inde, quicquid glutisset in certum, morbus, brevique post tempore inexpectata mors, Ducem Nortumbriæ fecellit. Celebrarat is magno appatu tria illa eodem die sponsalia, ut domum, sceptri ius cum Ioanna Greia natarum maxima, Henrici octavi pronepte traheret; ad hoc illam Gilfordo filio vxorem desponderat, exclusis omni succedendi spe ac iure Maria, & Elizabetha Henrici filiis, & substituta earum loco in primis Ioanna, quā certi ad regnum iuris, & spei legitimæ, priuationem, fratribus illarum Eduardi testamento clam q̄abiliti curauerat; his tam perplexi, & lenti negotij cœptis dum subsidiarios fautores colligit, interceptus est Eduardi morte, qui inter eius brachia efflavit animam. Pergit nihilose gniūs quā obstinarat Nortumbrius; nurum suam Ioannam, Reginam Angliae proclamat, Senatus fidem, & nobilitatis, in castro Londinensi, sacramento illi publico obstringit; Regem ipse fiducia præcoci, præma-

B 2

turè gerens larga manu titulos, præfecturas, officia in suos diuidere; Londini, Ducem Suffoldium Ioannæ patrem, habere Vicarium; ipse selecta cum Equitum manu volitare, ad comprehendendam, si posset Mariam. At enim versa mox in contrarium fortuna, ex præsidio quo se recuperat erumpens, cinctaque exercitu armatorum triginta millium qui ex voluntario milite, minus decem diebus, vltro ad eam confluxerat, Londonum triumphans ingreditur, arcem subit; tralatitiam Reginam, ciùsque patrem carceri mancipat; deserto ab suis Nortumbrio ac dedenti feso, maioris supplicij ignominiam condonat; dumtaxat duobus cum filiis capite plectitur, quos eodem secum perduellione inuoluerat; sed de his passim alij fusiùs, & abundè ornatur insignibus Regiis Maria ætatis anno trigesimo octauo, Princeps digna parente meliori; certè hoc illi peccatum originis exitio fuit, nec suum aliud ob crimen quam quod esset Henrici filia, morti addicta est, nulla ex Henrico secundo Hispaniæ Rege, cui nupserat, susceptra prole, qua regni successio, & propugnatio Catholicæ fidei niteretur. Huic instaurandæ generosam manum ipsa continuo admouet nitentibus contra, & aduersantibus arduo operi, prædicantium linguis venalibus, Theologorum fallaciis, coniuratorum armis, rebellium seditionibus, & hæresi: nonnullos religio, plætōsque suæ agebant rationes; vtrumque in Elizabetha vehementius æstuabat, haud ita solerti ad simulandam Catholicam, quin facto interdum proderet Lutheranam; nec adeò teneræ in Mariam sororem pietatis, quin per factas intimi amoris blanditiias exilirent subinde cruenta sed ambigua odia in eius vitam & religionem. Eam ob rem semel & iterum violentis capta inditiis, & res nouas moliri deprehensa; vt regno caueretur Vodstochij clausa est; condonata illi Philippi Regis intercessione mortis pœna. Sic ipsi quoque sapientissimi homines, in coniiciendis futuris cæcutiunt; fama est, enim scribuntque Historicci, Elizabetham à Philippo, ea mente seruatam, vt post obitum Mariæ, quæ credebatur brevis æui futura; eam duceret vxorem (& vero illam sublata è viuis Maria primus omnium petiit. Verum enim vero in alia omnia expectationes hæ reciderunt; neque is, neque Hispania peiorem aliunde, aut pertinaciùs instantem, quam Elizabetham sensere inimicum, toto illo quo Angliam tenuit quadraginta quatuor annorum spatio.

Maria vero his regni primordiis tam multa inuenit, publicæ per membra tum hæreseos marcore putrida, tum carcinode obstinationi exesa sensuque iam casla, vt ferro curanda necessariò fuerint, ne lues serperet latius, & eatenus intacta, ex iis vitium & mortem traherent. Quæ causa Historicis sed Protestantibus extitit, vt Reginam cognomento vocarent carnificem.

Nihil quidem propriùs absuit, quam vt sua illi parcendo clementia, regno steterit, & vita. Ducem Suffoldium, & Equitem Viatum perduelles, receptos in gratiam vix restituerat libertati, cum repente in noua coire foedera, sollicitare populum, militem facere in armis stare; iure itaque

itaque illis inficta mors non accusanda est quod severa, sed sera; & quidem Knossio (qui Caluinum, & Bezanum præcones habuit) ferro flam-maque contiguam Scotiam vastante, & Puritanorum exercitu, templo, cœnobia. & quicquid occurseret catholicum, sacrûmque cuertente; accedebant Goodmanni scholæ Genevensis alumni præcipui, clandestinæ in Anglia machinationes aduersus Mariam, quæ nisi Christo mallet religio-nis veræ cultum, populis suis pacem, sibi regnum & caput perire, non poterat, quin nocentissimos & deuota in regni exitium capita de medio tolleret. Inter quos ut immanitate criminum, & multitudine, sic iudi-cio & pœna illustrior Cranmerus, ille toties dictus Archiepiscopus Cantuariensis in stellato Senatu Vvestminterensi damnatus est sparsæ in populum aduersus Mariam scriptio[n]is, sollicitati ad eam regno extru-dendam Nortumbrij, & militaribus copiis adiuti. Ob hæc perduellij noui certò reus; pridem verò desertor fidei; auctor schismatis Henric⁹ octauo; conciliator impiarum cum Bolenia nuptiarum; cuersæ Rege Eduardo Religionis Catholicæ Princeps minister, præter alia eiusdem sceleræ igni addictus est, frustra vel iurans vel peierans eiurare se Lu-therum, & Zuinglium quos profitebatur. Estque hic vnuis marty-rum summæ classis in Calendario Foxij abacho, ex quo nec vlli excludunt nomen, nec de Protestantium Ecclesia festum diem, enormia sceleræ condignis repensa supplitiis, dum reliquis omnib[us] accedant æterna in Pontificem Rom. & dogma Catholicum odia. Sed erit inferius aptior de Foxij Calendario locus.

Valuit quoque maiorem in modum ad purgandam virulentis gramine-bus Angliam, indictum à Regina hæreticis omnibus vnde cumque venissent exilium, quo paucis diebus eiecta sunt eorum millia triginta, quos ab omni Europa, cupido vendendi errores proprios vel coëmendi alienos, in Angliam traxerat, omnium Eduardo Rege sectatum emporium. Sub hæc suos miseris gregibus, pastores reddidit, perpessis luporum diu ingluitem; suos Ossonio, & Cantabrigiæ doctores; præcones Catholicis pulpitis; templis, & diuinis sacrorum maiestatem; haud quidem suo vnius Imperio, sed auspiciis sanctorum Præsulum, Apostolici præsertim legati, eiusdemque Archiepiscopi Cantuariensis, cuius egregia in Ecclesiam merita, in cassum æmuli nisi sunt obscurare. Instauratum, ut potuit regnum,, so-lenni ritu iuridicè reconciliauit Ecclesiæ, eiusque capitî Ro. Pontifici, quod multis piorum cum lachrimis peractum, quas affectus ciebant prope inter se contrarij. Ut enim templi ab Zorobabele, post tantum annorum restituti, læto spectaculo, flebant iuuenes simul, & æuo grandes, sed illi effuso & puto gaudio; hi quamuis, & gaudio, at nihil parcivs despera-tione magnificientiæ veteris qua præ angusto, & tenui quod volente Dario excitabant, templum Salomonis, orbis miraculum, & sacrarium Dei quondam floruerat. Ita nunc ætate prouectiores Angli, repetito illius Ecclesiæ ante annos triginta splendore, quibus illam Henricus labefacta-uerat, dissipauerat Eduardus; flebant videlicet, dolore magis quam gau-

dio, quod instaurata illius fundatio plus adhuc spei præferrer quam rei, nec esset cum illa quam quondam viderant, nunc mente etiam gerebant conferenda. Sanè quidem ut multum habuerit sinceri, ac solidi, hæc ad integratam cum Ecclesia gratiam Anglorum mutatio; sed negati non potest, simulati quoque, ploratum habuisse, multo ægrius virtus eneruata, eò enitur, vnde le præceps in vicia miserat, effrenis sensus in omnem quam per septennium hæresis laxarat licentiam, nisi difficile domari non poterat, uxores detrahi sacerdotibus, professionem, & vitam priorem à sacris virginibus, & concubinariis repeti, operosum erat plusquam fingi possit negotiam. Bonis vero pingues emaciate familias, quibus de templorum, & cœnobiorum spoliatione fuerant saginatae, perinde videbatur ut eas deglubere; præ cœteris vero illud altè medullis insitum Ro. Pontificis odium, in filiorum amorem, obseruantiam, & obsequium flectere, idem hæresi erat caput omne perpetuo exosæ, & superbae, ut catenæ servili collum inferere. Ob hæc multorum ad Ecclesiam redditus, minus fuit in scena beuis: Aliis auorum doctrina placuit, non sapuit probitas; omnibus euénit quod senex Cous ægrotis prænuntiat, si per se ulro, nulla ope vel causa currentur, in morbum illico relapsuros. Nec ultra Elizabethæ initia, huius rei expectatio pependit. Mense quarto supra quinquennium Maria regno & viuis erepta est, decimo septimo Nou. ann. 1558. paucisque post horis Cardinalis Polus, tenaci diu quartana iactatus, cruciabilius alioqui sanctam animam efflatus, si vel trimestre seciūs obiisset, quod solum interfuit, à Mariæ morte, ad ruinas Ecclesiæ Anglicæ, Elizabethæ auspiciis recidiua, sed Cardinali non tolerabiles absque acerbissimo dolore, quod eas recens non infatuosè (vt erant tempora) magnis contentionibus erexisset, tunc fore extra remedium cerneret. Vit ne quid iis addam, quæ Protestans hæreticus de illo memorat, pietate doctrina, & integritate quam regio sanguine clarior; quamquam matrem haberet Georgij filiam, Ducas Clarenſis, & Eduardi quarti fratris.

Maria

Maria succedit Elizabeth, eius in fidem Catholicae odij prima indicia. Fraudulentia quorundam in ea fouenda. Eius ad Regnum dotes. In Ministrorum delectu sagacitas.

C A P V T I V .

ANNVM agebat Elizabetha quintum supra vigesimum, cum in eius caput, mala vtrique avi, Angliæ cecidit diadema. Lutherana esset matris Boleniæ exemplo, an Caluino imbuta ut postmodum patuit; vel potius, quod eius etiam regnantis scriptores aliqui tradidere, nullius apud se, ac Deum religionis, & fidei; apud homines vero illius quam maior dictaret vtilitas; nihil ad me, viderint alij. Sub Eduardo quidem Zuinglij assecla, palam Zuingliana; sub Maria Catholica, & ipsa tam graphicè in Catholicam transformata, ut ex omologesim, diuina mysteria, conciones, templa frequentaret, nihilque illi decesserit, nisi quod maximè videri Mariæ oculis satagebat, quam sui capit is custodem norat, & arbitram. Sed enim catè intelligens profuturum quandoque rebus suis, si ab eo quod animo gerebat sciretur id longè disfidere quod simulabat exteriùs; prodebat se Protestantium non paucis, nec triualis in publicum factionis & auëtoritatis, quorum item consilio post Mariæ mortem, necessitate singendi absoluta, illam tamen sibi tam vtilem laruam non statim remouit.

Quare obscurò cuidam, & penali Carleilensi Episcopo Oglethorpio, inaugurandam se Regum more, & oleo subiecit; qui hanc illi seu vendidit seu præstítit operam, exinde mansit reliquis inuisus, & execrabilis, qui dignitate, Scientia, & Apostolici animi robore, longè illo maiores, eam illi negarant, Yorkensis primus, deinde alij, fueratque iis negandi causa, quod manifesta illi Protestantis occultæ nota excidisset, sacris enim præsens, vetuerat augustissimam hostiam, & Christi calicem de more attolli, ut adorarentur à populo. Post hæc solenni periurio magnum illud iurauit, sanctissimumque iuriandum quo Anglorum Reges initabantur, propugnaturam se Religionem Catholicam; sua Ecclesiæ, & clero iura, libertatem, immunitates seruaturam, quæ ab Eduardo Rege sanctissimo concessa, eò usque successores eius confirmarant. Promissionis huius sic ab ea iuratæ, ciùsque munitæ chirographo, quasi sequestrum volens

C

Deum, illam altari imposuit; illo nempè suorum simplici, & casto secura, politicorum suorum effato, licere Regibus honesta vtilibus metiri. Nam illas Catholici Ritualis ceremonias veteres, quām viles haberet significauit illico post, cum in veli secreto regali cultu processura in publicum ornaretur; honorarias suas, nichil & sarcasmo vetans accedere propius, ni vellent olei quo vñcta fuerat graueolentia infici. Sedebat hoc anno 1558 Pontifex Paulus V. apud quem Mariæ legatum agebat Catholicus nobilis. Hunc iussit Elizabeth adire Pontificem, nuntiare de regno Angliæ ab se Dei gratia inito, petere ut sibi communi omnium assensu, & gudio iam inauguratæ, benè fausteqne precaretur. Cœterum pro certo sua sanctitas haberet, religionis causa, nihil cuiquam aut damni aut molestiae creandum. Fuit hic eius coactæ, ac necessariae fabulæ quo Catholicam luserat postremus actus.

Hic mihi obiter notare liceat, quod facit magnoperè ad fidelitatem mysteriarcharum qui tunc solo Scripturæ contextu simplici, volebant religionem fulciri suam. Hi vbi Mariam viderunt throno Angliæ potitam, Ecclesiæ caput ex coronæ sue direptum titulis, legitimi possessoris Ro. Pontificis thiaræ reddere, sequè pleno Senatu & luce Parliamenti Catholicam dicere, iis repente correpti furis quas Religionis honestant mendacio, in factiosorum dispergi circulos; reclamare in scholis; temporum suggestus tumultu implere, vociferantes nefas esse, feminam imperare; id verò diuinis veteri Legibus, nec posse in rebus alicuius momenti, maiori se, homini scilicet dominari. Ad hoc pluebant iis ex cerebro scripturæ loca hibernis niuibus densiora, nativa, ingenua, soie medio clariora, desinabant in vota, & adprecationes gratulatorias Iehu cuiquam si Iezabelem Angliæ de fenestris, præcipitare et canibus lacerandam, & throno eius succederet.

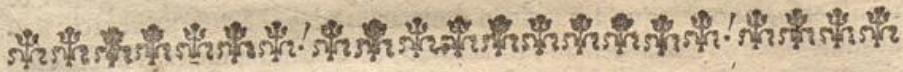
Fraudem præterea commenti, rebellis Prophetiæ, puellam cauo abdide te extra portam Alderghet, parietibus fictis ita clauso, ut unus videatur saxæ molis, & solidæ murus, inde occultis meatibus & indeprehensionis reddebat puella dissimulato vocis sono quæcumque à Drako accipereret, machinæ illius artifice vel auctore, ditas videlicet Londino & regno minas, & retrores si Mariam Papistam throno non pellerent. Concurrite itaque turmatim populus, ad monstrosi pauorem oraculi, silentisque interdum Elizabethi Croste (puellæ nomen erat) obloqui, fremere, iurate articulatas edi ex ære voces; Angeli prorsus hac esse monita, fortassis Angliæ tutelaris; manifesti rem esse miraculi, & diuinæ edictum evidens voluntatis, quam saxa ipsa, & lapides clamarent; mixti vulgo fallaciæ concij exaggerare vulgi dicta, studia ventilare, in rebellionem, & perniciem Mariæ omnia tendere, credulo populo, eoque Londinensi glotiosum putante dignati se Deum prodigiosa allocutione, & ministerio exequendi quod factum volebat. Inter hac feruente catastasi fabulæ accurrit Magistratus, explorat, inuestigat, mutum pertundi iubet qui moles solida putabatur, & ecce apparet saxis clausa infelix puella, fraudemque cum eius

Architectis,

Architectis, mitius quam esset commerita luit. Hæretici factum pro infausto magis, quam pro scelerato doluerunt, fructuque sceleratarum concionum, & scriptionum parricidalium, in quibus liber de obedientia editus, Reges impios, disertè docebat occidendos, inter quos Mariam accusabat, diuina simul & humana lege, velut tyrannicum, & crudele monstrum, iam morte damnatum, quod Guillelmo cuidam Tomasio ita persuasit, ut fieret juratorum caput, ad eam aut ferro aut veneno tollendam. Eiusdem argumenti fuit elucubratio Coodmani, Vvitigani, Gilbei, & aliorum complutum, qui de sacræ Scripturæ luxatis sententiis sacrilegas concinnauere scriptiones, Deique ipsius vocibus incantare indoctos conti sunt ad excutiendum feminæ imperium velut nefarium.

At enim iidem, Mariæ mortuæ, Elizabethæ rerum potentis dupli gaudio ebrij, pulpita scandere, diuinæ paginas coram populo versare, sexcentis inde locis Elizabethæ regnum stabilire, & oblixi quæ ante pro Dei oraculis aduersus Mariam declamarant, & detonuerant; prænuntiatum cœlo Elizabethæ regnum, paratum, adumbratum, expressum, & usque à primo Ecclesiæ sæculo promissum, Testamenti noui ac veteris, assertionibus innumeris, & figuris deprædicare, describere, ac ipso prope notare nomine, tanquam Angliæ seruatrixis. Idem quinque ab annis delirauerat cum Symmisticis suis, Londini ad crucem S. Pauli Nicolaus Ridleyus ciuitatis eius Episcopus in gratiam Ioannæ Greiæ regnum inuidentis. Sic sapientissimi Sycophantæ, verbo Dei sancto pro rota vtuntur singulari & transuerso, quocumque libuerit in contrarias plagas feruntur vento. Redeamus nunc ad Elizabetham, simulando, & dissimulando tam doctè diuque exercitam Mariæ præsertim superstite, ut in eam breui euaserit versandi orbis artificem & magistrum, quam per quadraginta quatuor annos egit. Iis illam natura & usus instruxerant dotibus quæ ornant maximè feminam Principem, velocitate ingenij, sed pari iudicij pondere; cogitationibus vastis, sed non immodicis; prudenti delectu graduum ad optatos fines, utinam semper bonos. Humanitate qua caperet, sibique addiceret quos vellet; sed ita solerti ut nisi à quibus pluri num liberetur ipsa caperetur. Accedebat formosa in ore maiestas, & imperio digna, multarum notitia linguarum, & literaturæ, non ultra quam principem deceat cultioris. Famæ vero quo nullum validius Principum frænum est, tam acutus, & exquisitus sensus, nihil ut eius curæ studeret attentiùs. Hinc iis quæcumque susciperet vultum induebat anticipitem duplique intuitu spectabilem; hinc boni publici honesto; priuato hinc utili, sed vni sibi, & paucis consiliariis perspecto. Ministrorum item propria commoda, suis ita rationibus illigabat, ut edictionum eius tametsi gravium odiosam famam, vel minus grauatem susciperent, vel iniectam æquius perferrent; sed erit deinceps cum istiusmodi consiliorum inuolucra operabitur nobis euolui. Quanquam est omnino difficile, in sublimi locatos, omnium oculos latere, seque tam abstrusè intra se abdere, ut factis velut exploratoribus interior animus non prodatur. Esse se re ipsa quod credi

rantum satagebat Elizabetha minimè persuasit, fallebatque obductam speciem nativa indoles, ut dubia etiam perplexis in rebus, & ambiguis responsa, qualia in visu Tyberio fuere, à quo nihil prodibat tam expeditum, & liquidum cuius non lateret aliqua subdola interpretatio, quæ fidem fallentis liberaret. Denique (nec enim lineamenta omnia eius mentis hic duco, sed ea solùm ex quibus agnoscatur quoties in theatrum huius Historiæ venerit) in Ministrorum delectu mirè sagax non eligebat nisi penitus intr̄spectos, & qui mentis eius, & consiliorum arcanos fines ipsa quoque tacente diuinarent, vt posset, si quando res poscerent, actis frui apud se, iisque gaudere; actorem improbare, velut maculati lineas prætergressum tales nocta armabat omni potestate quæ morum quidem auctoritati attollenda, sed suis maximè utilitatibus augendis conduceret; haud tamen vñquam adē absoluta, vt inducerent animura non posse illam ipsorum præsentia, ministerio, & opera carere. Multò minus ut sibi vel metuendi euaderent, vel patienter tolerandi. Demas tamen hinc licet comitem Robertum Dudleyum à quo tantumnum illaqueata est, amore primū (inquit eius Historicus) quem natale vtriusque sydus copulabat; suis deinde quas scitè ab ea didicerat, apteque admouerat artibus, vt nec illa quantumuis maximè cuperet nimium illud quod is supra modum in regno poterat valeret rescindere, neque is illam ab eo auertere quod ante omnia anhelabat, vt sola regnaret.

*Consultatio Elizabethæ de exterminanda extra Angliam religione Catholica. Pars negans.
Quid hominis esset Guilelmus Cecilius, eius in oppositum rationes, & secundum eas decretum, & executio.*

C A P V T V.

 RIMA hæc post regnum occupatum Elizabetham coquebat cura, extirratio Catholici nominis ex tota Anglia; hanc illam paucis quibus intimè fidebat contulit, vt statueret, num manus operi esset illicè admouenda; an lentè in commodos differri articulos deberet, ne periculose rei tantæ moles præcipitaretur. Sectas quidem, vt post videbimus, errorum omnium, & pestes in regno alebat, etiam aperte inuicem pugnantes, inimicas, factiosas prouocationibus, minis, tumultibus scindentes in opposita studia populum; impunè attamen, licenter, ac pro libidine; nullam earum exilio, nedum ferro, & macello damnauit. Religionem Catholicam, ferro, & igni aggressa est, expulit,

expulit, infestata est solam, esto afficta specie deformatam; re tamen vera quod sola cum reliquis non posset concordior degere, quam cum mendacio veritas; sola esset Romano tam sancte addicta Pontifici, ut non posset ab eo seiungi, nec ferret mulier regnum duorum Monarchiam ambiens, & æquè in animos ut in corpora dominari, suum illud semis fictum, semiuacuæ coronæ ius, & Imperium diuidi.

Mutationem Religionis in oppositam repentinam, multa suadebant fore ambigui exitus, & calamitosam toti regno. Nam præter illud politice prudentiae peccatum capitale, quod vitandum erat nouitiæ Principi, ne à primo statim regni exordio, nobilissimam prioritaret, & potentissimam regni partem, quales tunc erant Catholici; omnes cum ceto antistites, Magistratus, & tribunalia, Prouinciarum Praesides, nobilium Ordines, magistri doctrinarum Cantabrigienses, & Oxonienses, iidemque auspices sapientiæ Londinensis; aduersus tot regni, tam sublima capita mouere. Quid erat aliud nisi iusta omnium æterni & implacabilia odia inimicata in unius caput, eaque conscientiæ naturali, divino, ac supremo: iure, à quorumuis Principum legibus, & imperiis soluta, & libera. Ad hæc Elizabetham Clementis sepiimi iudicio spuriam, & quod consequens erat paterni sceptri spæ legitima cassam; contra veto Mariam Stuart, Scotiæ Reginam, Henrici octaui proneptem, communione sanguinis regno propiorem, & ipsamet ab Elizabetha Francisco secundo Regis Galliæ, Henrici, filio desponsam, munitamque hoc ipso vtriusque armis ad causam eius propugnandam iam perstrepentibus. Tentatura hos obices nisi suo ingenti periculo non videbatur Elizabeth, alioqui suorum cum externis accensura confessiones clandestinas ad restituendam Catholicis Angliæ, Religionis antiquæ libertatem; & suam regno Scotiæ Reginam. Erant hæc fateor ab Catholicorum genio alienissima quos ipsi quoque Protestantes scribynt Elizabetham tam se morigeros, & obsequentes præbuisse; quam hæreticos, Mariæ perduelles, & refractarios; & si annorum viginti supra centum gesta publica reuoluuntur, clatum fiet à primis sub Henrico octauo turbinibus ad Carolum secundum Anglos Catholicos tametsi male crudèque habitos, absque vila comparatione fidelitatis erga Reges suos, & obedientiæ palmam, præ cunctis Protestantibus tulisse; hæc licet ita se haberent, illa nihilominus regni conseruandi Zelotypa cautio, cuius est proprium omnia in peius accipere, & futuri damni suspcionibus; velut oraculis, & certis agenda æstimare, pro solenni suo hæc debuit à Catholicis diu multumque offensis metuere. His tamen & aliis inuentu facilibus argumentis, portento par fuit, nihil apud illos secretoris consilij Senatores actum; licet ex necessario utili ea peterentur, quæ sola ferme habentur legitimi ponderis. Vicit pars audendo felicior, quam benè consulta decernendo. Mutandam in Anglia Religionis antiquæ fidem; & quicquid inde timeretur; iam tempus agi rem, nec viterius differri, ceterum ex ea ut ominabantur, nihil posse nisi faustum, & lætum expectari. Tanti porro negotij ab ortu progressus, & exitus cum infinita clade rei

22 *Europea Historia Societatis IESV,*

Catholicæ, Orthodoxi auctores, Guillermo Cæcilio omnes attribuunt, tot
Anglorum occultis, & editis libris decantato ut libenter de illo taceam.
Protectori olim fuerat ab secretis, inde illico fortunæ melioris, mancipa-
uit se Duci Northumbriæ, Domini sui perdendi ministrum & socium.
Fuitque huius operæ pretium, vt scriba euaderet, & consiliarius Regis
Eduardi; quo brevi extincto, prolixam & fidam operam Mariæ, ac Polo
Cardinali, sed frustra detulit. Repulsusque se totum Elizabethæ dedit.
Finxitque ad omnia illius obsequia & nutus; votorum suorum ambitum,
expectationibus futuri timidis, iucertisque sustentans. Et vero ab iis adeò
non procul aberrauit, vt earum quoque superauerit metas, & Elizabetha
promouente, in gradus honorum conscenderit, alios aliis fructuosiores.
Primo pupillorum arbiter constitutus, dein regni ætatio Præfectus, tum
Baro Burleyensis. periscelidis Eques, & omnia: *verum enim summam illi*
quod unmodo commisit, vt quem naœta esset sibi ybique simillimum; nauis
illa, is temo, sed ita prouidus, ad auertendam inuidiam odiosarum rerum, vt
tanquam Poëta, in scenam abstrusus inuentorum suorum solos produceret
actores, & executores. *Quod fangi ab eo putabant Catholici frustrationes*
precum, quibus apud illum dum suas expostularent miserias; negabat se
vel eas rescisse, nedum vt esset earum socius vel auctor: ex qua illius in-
genij nocte ambigua vulgo ferebatur, alios verbis, factis Cæcilium solis
attendere.

Hic ergo partem orbis Christiani tam illustrem, & tantam; sollicitatu-
rus ad defectionem à Romana sede, prauitate magis ingenij quam ratio-
nibus usus est; quanquam, & has quoque potentissimas adhibuit, vt confi-
ceret non posse ab iis aliud decerni, qui saluum Elizabethæ regnum
suum vellent, saluam regno quietem, & fidelitatem. Clementem septi-
mum frequenti Senatu purpuratorum Patrum, de spuria eius & adulteri-
na origine iam pronunciassè; negasseque Annam eius matrem fuisse cum
Henrico legitimis nuptijs copulatam; quare hanc Rom. Pontificis agno-
scere, profiterique potestatem, idem fore vt sibi propriis manibus dire-
ptam capitij coronam proiicere, ultroque se regno abdicare; rationis, hu-
ius vim & pondus supra modum auxit, Pauli quarti recens paucisque pro-
bata responsio, rogatus enim ab Elizabethæ, quem indicauimus legato,
vt regni eius primordia precatione fausta dignaretur, negauit se posse
successionem eius approbare, quæ & spuria esset, & in occupando re-
gni throno, summi Pontificis anteuerisset suffragium. At si partium
compromisso causæ arbiter posceretur, in Elizabethæ gratiam omnia fa-
cturum. Iactam ergo iam, & vi etiam aleam debere ab illa retrahi, & de in-
tegro mitti: Sceptrum, Regni totius communis assensu sibi iam tradi-
tum, disceptationibus credi Iurisperitorum? & donum agnoscendi Ponti-
ficiis, quod pridem hereditarium à patre accepisset? At enim præstate
quis posset, Papam tantæ litis arbitrarum ac dominum iudicem, à Ma-
ria Stuarta, minimè pronuntiatum? iustorum nempe ortu natalium il-
lustri; Papæ addictissima & intima partibus; solenni Parisis acclamatio-

ne,

ne, Regina Scottiæ, Angliæ, & Hiberniæ salutata ; sua Romæ iura, Christianissimi Regis ardentibus studiis ; apparatu armorum in Anglia fortiter propugnante : Pacem Regni, quod spectat, inani eius laetari dulcedine qui opinarentur posse ibi constare, vbi tot essent certò factiones, tot animorum & armorum pugnæ quot sectarum ritus. Sectas, de cætero, alias inter se discordes, haud tamen externo cum hoste conuenient ; Catholicos fortis habere cum quibus consilia misceant, Papam, Gallum, Hispanum. His si Papæ in mentem veniat Angliam suo excusam thiaræ, in prædam cedere primi occupantis, quid creditu, factuwe priuìs, quam certò & feliciter conjecturos tantis in regno, & tam potenibus Catholicorum fultos præsidiis : qui tantò procliviùs ituri erant in nouum dominum, quantò libertatem Romanæ fidei optabant ardentijs. Hæc Cæcilius, eiisque confessores. Quæ prudenti ab iis meditatione concepta, & edita laudauit Elizabeth. Verum impat ipsa tantæ moli vertenda, de petabat futurum ut Parliamentum sibi adiungeret, cuius ex quinque partibus, quatuor Catholicorum essent ; Primaria maximè sanctorum Præsulum, & nobilium classis. Atque hic Cæcilius materiam natus est artis sue palmarie specimen tam perfecta vafricie exigendi ut posset in ea magister appellari.

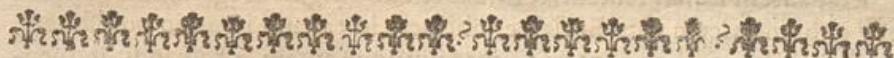
Cartas inter fallaces quibus Elizabeth ludebat quo cumque libuisset, Priuatos, Principes, clientes, extraneos, fortunatior ei nulla fuit, conditio ne suarum nuptiarum, quas vt posset semper omnibus spondere, nemini unquam obstringere voluit. Virgo eius candoris qui Deo notus est, contestata fuerat in regni aditu se titulum Virginis sepulchro illaturam ; Regno dum coronaretur, tanquam sposo nupsisse ; huic suos amores dicasse omnes ; mortali nunquam fore obnoxios, sui tamen spem cum regno poriundi occupabat ad lucrum cum omnibus, quorum libi putaret deceptionem profuerit, aspirabantque ad conditionis tantæ formem non Angli modo, iisque complures, sed & Suecia, Dania, Germania, Francia, nec in iis defuit qui sponsalitium etiam annulum ex ea referret, negabat enim tunc se posse, regni precibus obstarre successione filij nascituri spes suas alentis, alioqui se fore à coniugio alienissimam. Hi certè duarum vultus personarum, aptè in unum compositi, dispersatique mendacium, animo virginem, sponsam obedientia exhibens, Elizabethæ ingenio cessere percommode, nam & licuit illi amores varios tractare, quod etsi virginem dedecet, tolerabatur facile in Reginæ nuprias meditante ; & obsequia suorum, fidem, animos, seruitutem, nullo sumptu coempta in manu habuit ; in rem suam vertenda si usus posceret ; iis vero inter se vbi opus foret committendis, vel dissociandis, non plus esse cernebat negotij quam in riuibus faciendis. Foris autem quis extra Angliam, mouere aliquid in Reginam veller quam speraret uxorem, & cum ea regnum : hmo quis illi dubiis casibus, præsto non foret omni ope ad defensionem regni, quod cum ipsa ambiret ? Ipsa interea dum se nulli addicit sua viuis est, nec domi admittere dominum

sustinet cum quo possessione regni salua, diuidat maiestatem, Rex semper simili eadem & Regina. Et quanquam dulce est in posteris viuere, & in suo hærede regnare superstitem, sed arbitratur Elizabetha iucundius, vota omnia sua in se vnam referre, metusque omnes secum absoluere. His rationibus suspensas diu nuptias, nunquam conclusit Elizabeth, nam illa nescio quæ ab iis diuersa quam profert externus historicus, ex iis reuincitur, quæ de Roberto Dudleyo supersunt. Iam rei cardo est prima nuptiarum quas inire fangebat promissio (veteriorum Cæcilij inuentum) quæ indiginis modis Parliamentum ei obstrinxerit, in pernitiem rei Catholice.

Duos mente signarat Cæcilius, quorum erat maior, & potentior factio, in prima classe Parliamenti, (quam altam, & Patium nominant) in hac sedent Episcopi, & præcipui Abbatum; Duces, & certus Baronum numerus. Classem alteram componunt, Bassæ Cameræ appellatione, viri primarij, nobiles, ciues, sua quique insignes peculiari dignitate. Provincia rum, & urbium populos hæc refert, easque vniuersitates quibus id ius prærogatiuum concesserit. Harum suffragiis classium, ubi, quæ Regis est tertia accedit, acta res est, & peruicta causa, & regni totius statutum censetur comitiis, quod pro Parliamenti lege & Decreto vulgatur. Quos dixi putasse Cæcilium suis captationibus dociles, fuere Comes Princeps Parliamenti, & potentissimus in regno Dux; ambo nuper vxore orbati; Dux saeuo in Pontificem odio, Reginæ amore Comes ardens; iratus ille, & moras pertulsi matrimonij contrahendi, quod pridem cum proxima sanguine Romæ petierat; hic magnarum rerum agitator, non timidè Reginæ nuptias ambitionis. Sibi Cæcilius iam consuluerat, eique persimilis Nicolaus Baconus, iuriis Anglicani peritia celebris. Hos inter se vxorum cognatio, nam sorores erant, & impotens ambitus, amicitia, & studiis iunxerant, fulciebantque se mutuis inuicem ad honores, opesque officiis. Rati ergo utramque sibi apud Reginam prona obtenu fore, si Parliamenti animos in eius consilia, & desideria flexissent; aggrediuntur Baconis Ducem, Cecilius Comitem; nec fuit Bacono difficile conceptam Ducis indignationem aduersus Pontificem & Romanam vehementius inflammare. Laudando prouidam Henrico Octauio & sapiens factum, in excutiendo ab regni cœruicibus illorum iugo, Nec disparem fore Elizabeth gloriam, si restitueretur à Parlamento in iura hæreditaria, quibus illi à patre relictis, non potuerat Maria, cum suo, & Angliae damno seipsum exuere, & Anglicanæ Ecclesiæ diadema vltro sibi de capite demere. Hoc si resumeret Elizabeth quid opus deinceps ad geniculari, supplicare, & magnis impensis, cum consanguinea nuptias emere: sic iste cum Duce. Quem ira præceps, & rerum suarum rationibus implicitus animus ita excæcauit, vt promitteret se nihil omissurum quod à Parlamento Regina Elizabeth, in pristinam restitueretur potestatem.

Alterum spes tam impatiens, & vecors inuasit ut motus cerebro, nisi post longam insaniam non resipuerit, & damno quidem, quæ luctu maiori.

iori. Huic Cæcilius, à se demonstrauit Reginam eius amore captam, & merito, vt cui parem Anglia non haberet. Non posse illam obitare Parlamento à quo esset proximè roganda, vt matrem Regis anteponeret Virgini, Regno post illam, & in votis, & necessarium Regem esse; priuatam decere virginitatis decus; Reginam maius communis boni, quā priuati studium, & ardorem. Se quidem illi pro ea quam nouerat tenuitate amoris regij erga illum, certio posse spondere, si quo illam insigni demereretur oblequo, aut nunquam mortali aut ipsi nupturam. Porro illud insigne, ac palmare, tūm per se, suōque pretio, tūm Reginæ ipsius estimatione, excellentius nullum fore, quā si ex dirādio Regina resocaretur in integrum, & diuisum cum Papa imperium, solidum ipsa recipret, & ex nullius arbitrio suspensum, poneret ille quam gerebat Catholicī speciem, Maria regnante laudatam, & necessariam; tunc sub Elizabeth à conditione temporum alienam. Posse illum & vellet à Parlamento obtainere, vt Elizabethæ redderetur honos quem à Pātre ac fratre Regibus accepisset, & reponeretur illius capiti corona Ecclesiae Anglicanæ, cuius tantæ machinationis ne pauenda statim specie terroretur, addebat non vltra id exigi quā imperaret necessitas stabiendi Elizabethæ regni, quod illi Maria, & arma Galliæ contendebant. Possessione regni solidè firmata, nascitura, vt solent ex aliis alia, & tempus quo reguntur cuncta, rebus nouis noua consilia daturum.

*Elizabetham Parlamentum, Ecclesia caput in Anglia statuit. Dux & Comes misere pereunt.
Decreti formula.*

C A P V T V I .

LINGVAS hi duo Consiliarij scelestissimo omnium Dæmoni commodatunt; qui simul & nouis aduersus Pontificem venenis, Ducus animum incendit, simul Comitis caput hymenei regalis vesana fiducia fascinavit; vtrumque furiis concepti ambitus eō egit ut fidem obstringerent, Reginæ gratia omnia facturos, & dignitatis eius negotiorum modis omnibus prouecturos, quod reipsa quoque quā promisso, & verbis cumulatiūs præstitere. Vocatis in Parlamentum Comitiis, prodit cum his duobus Cæcilius ad expugandas voluntates, & extorquenda suffragia primarum classium, suadendo, terrendo, supplicando, promittendo, prout quisque admotis habili fraude præsidiis cef-surus facilis videbatur, & opportunior captui futurus. Responsa tulere partim ambigua, partim clara; negare alij aperte ac liberè;

D

alij vltro ne rogati quidem promittere; quidam necessitatem opinandi velle, absentia vitare; nonnulli obstare nemini, & tacere, pauci cum Ministris Reginæ; cum pluribus alij sentire.

Animis ita comparatis Parliamentum coit die Martij decimo octauo, anni 1559. de mutanda in regno Angliae religione Catholica, vel retinenda proponitur, & vincit pars mutandam affirmans; haud quidem, vt sognat Camdenus Elizabethæ historicus, & Cæcilij sectator, quod duobus exceptis laicis, Romanam fidem cœteri damnassent; cum è contrariò, schismatica factio, non plus tribus suffragiis aliam superarit, hoc tamen tantulo auctior numero causam abstulerit. Egere pro fide Catholica ad inferiorem Parliamenti classem Ioannes Storyus iuris utriusque doctissimus; in superiori, Salopiæ Comes; Baro Guilelmus Dacres à Ghislania, Montis acuti Vice-Comes Antonius Brovynus, ex Lancastri familia Regia, olim Romæ pro Maria legatus, magnis vir in Christianam rem meritis, & cum uxore Magdalena sanctissima femina æternum memorandus. E piscopos cum plures Anglia vel quatuordecim non haberet, vt scribit Camdenus, aut septendecim vt Stovvs, lachrimabili Parlamento, interfuerent ex iis tantum nouem, & Vestminterij Abbas, quos excludere ab eo Regina non valuit, videlicet ipsam fœda ministeria designatos, ab sacrilegi Edicti confirmatione manus auertere & sacrum illi Chirographum negare.

Erat autem Edicti sententia, Elizabetham Angliae Reginam, supremam esse gubernatricem eius Ecclesiæ, obtinere in ea cum imperio potestatem, ex Dei vnius, nullius præterea, iure nutuque aptam, ordinandi, statuendi arbitratu suo, de rebus, causis, & personis Ecclesiasticis, ad hæc lustrandi Ecclesiæ; corrigendi & reformandi Cleri; spirituales decidendi causas; hæreses extirpandi, schismata, superstitiones, & abusus. Nefas Episcopum nisi ab ea probatum consecrari; nefas Ecclesiasticum aut laicum, cuiuscumque gradus, & conditionis, illius iniussu, Concilia, dietas, colloquia, aut cuiuscumque alterius nominis consessus acturos de religione extra regnum adire; sed credendi in Anglia, & agendi, statuendas ipsa in Anglia regulas. Postremo huius decreti vim à Parlamento constituti, & potestatem Elizabeth Reginæ in spiritualibus attributam, Regibus Angliae in futurum fore perpetuam, itaque integrum, vt nec Romæ, nec Papæ plus sit ex in iuris in Anglia, quam extrancorum civilibet Principum; iurandi post hæc in verba Decreti condita formula conditions distinxit personarum, quæ jurare in illud iuberentur; & penas detrectantibus posuit. Hoc modo caput Ecclesiæ Anglicanæ quod sibi primùm Henricus octauus arrogarat, à viro in puerum nouenm Eduardum breui post decreuit, tertio demum in femina dedecoratum est, magno Catholicorum luctu, diris omnibus, ipso quoque teste Elizabethæ chronographo, deuouentium fraudem Cæcilij qui suis artibus duos illos Parliamenti Principes incantarat ad circumagenda in ruinam Angliae eius suffragi.

At

At enim quām certa & sincera emptos promissorum magnificentia, quām condigno auctos, & grandi præmio, præstat in re præsenti dicere, quām molesta dilatione lectorem ducere. Comes igitur & sanguine, & supremarum titulis ditionum, treceptis ab annis familiam nobilitantibus, sublimis, & potens, Coronæ Angliæ spebus morosis dementatus, magnificentia Regia, Regem agere anteuertit, & immanitate sumptuum Reginæ oculos pascere, ne dignorem se maritum crederet: illa profusiones hominis simplicis diu laudans, gaudēnsque damnis eius vti, sustentauit incertum & anxiū, quoad ferè accisis opibus, cœpit quasi vnum de multis respicere, iamque non iis vt olim oculis, sed prope ignotum neglectim præterire. Hic ille se colligens, & gemens vel inopinatæ despiciențiae, vel despiciendæ iam fortunæ lento magis dolore, quām morbo contabuit. Præcesserat Dux ante annos octo, & proditione callida viri præpotentis lubrico implexus negotio, dum se parūm purgat, sententia Parium perduellij damnatus fuerat, raptandus ad furcam per medium Londinum suspendendus & quadratim secundus. Hanc illi Regina gratiam retulit, vt laqueum moriens securi mutaret, & huc immensa Baconi promissa exiere. Mira quædam supersunt in hoc decreto obseruanda, quo prioribus his Regni Comitiis proscripta est fides Catholica. Primum sacris de rebus & religione instituta cùm esset deliberatio, sacerorum Præsulum nullam esse habitam rationem, sed spretis eorum pro iusto & vero sententiis, deteriorem vicissim partem, laicorum fulram suffragiis, stabilitumque Parlamenti consulto, quod decerni auctoritate Concilij non possit. Alterum proceres nobilitatis primariæ, immunes fore à præstatioñe iuramenti, quod in verba Decreti poscebat, idque cum iis pentibus Cæcilium antea pepigisse, vt eos haberet ad consiliorum suorum libidines nutumque morigeros, sanctissimas scilicet, & intaminatae conscientiae animas, quæ religioni dicerent onus sacrilegum in se suscipere quod tori Regno impōsitum vellent. Tertium laicos prærogatiuum hoc sibi seposuisse ius, exclusis Episcopis, quos commune illud & nefarium iuriurandum obstringebat ad professionem rebellionis sacrilegæ, & ad Elizabetham pro suo capite, Domina, & Christi vicaria adorandam. Adde quod posteris, primæ notæ tunc scriptor tradidit, vt ante annos viginti tres, cùm Henricus octauus Parlamenti assensu religiosos degluberet, & ingurgitaret se opulentissimis coenobiorum bonis, quæ auorum pietas, plus mille fundauerat, Episcoporum fuit nemo quem illa eorum calamitas rangeret, nemo cui verbum aut vocem exprimeret; ita nunc laicis in rem suam vnicè intentis, desertos ab iis fuisse Episcopos, obiectosque in posterum carceri, & destitutioni suarum sedium, suæ quidem ingenti constantiae laude aduersus Ecclesiam Rom.

Sed gregum suorum incomparabili detimento. Quos alienæ intrusorum dilacerabant manus. Postremò quod caput Ecclesiæ Elizabetha dici refugierit, & modestiore in speciem titulo appellata sit Gubernatrix; consilium fuit malignæ mentis & timidæ; mitius ad aures populi venturum

putauit Gubernatricis nomen quam capit is , quod postea interpretamen-
tum toto regno iuridicè sparsit. Interea illi plus aliquanto, quam spera-
set, moderatius vocabulum contulit , nam qui à femina Ecclesiæ capite,
velut à monstro refugissent , Gubernatricem facile tolerarunt , interpre-
tati Præfectam executioni rerum ad Deum spectantium , quod præter
pronas in eam verbi notitiam , & sui deceptionem mentes , etiam aliqui
tanquam profutaram religioni dignitatem , clausis oculis iurati admi-
serunt.

*Episcopi Catholici disputare coguntur cum Pro-
testantibus. Constantes in fide arumnoſo carceri
mancipantur. Sacrificium Miffæ exterminatur.
Noua fingitur species Hierarchia Ecclesiastica.
Hæreticorum extermorum quos Maria damna-
rat , monumenta & ossa , iubet Elizabetha ho-
norari.*

C A P V T VII.

NON fuit deinceps occupatis Ecclesiæ portis , diu Elizabethæ la-
borandum , ut reliqua omnia in arbitrium suum redigeret. Nec
morari torrentem valuit , magnorum antistitutum libertas animo-
sa , quam sua cuique tum virtus , tum officiis sanctitas inuicta sug-
gerebat ; quin & ipsos illorum conatus in eos vertere , aut ipsa , aut Cæcilius
cogitauit & doloso commento facum facere populis , & æquitatis nondulla
spécie iustas Episcoporum querelas distinere ; ite interea quæ cœptum , &
nouæ Religionis cursum ad metam propellere. Eam ob rem missa prouo-
catione , accersuntur ad Romanam fidem coram populo propugnandam ,
pari ex aduerso Theologorum numero Religionem Parlamenti ac Reginæ
suis rationibus defensuro. Prouocationem fraudulentam sapienti responso
ludunt Episcopi , quærunt quo iudice disputaturi sint ? nominatur ille quem
nominauimus paulo ante Nicolaus Baconus , homo laicus , Reginæ man-
cipium , Cæciliij dimidium , quantò ciuilium doctior , tantò diuinorum ,
& Theologiæ rudior , hic inquam , in tanta acta tam graui causa decreto-
rius dabator iudex. Quæ porro firmitas , quæ securitas credendorum , si
decernant illa etiam laici , & salutis æternæ fundementum suo arbitrio
statuant : Præterea cum Parlamenti lex non possit , nisi ab ipsomet rescindi
Parlamento;

Parlamento; cui bono vel spei disputatio hæc: experta denique sub Regibus Anglia liquido comperit, de Religione cùm agitur, quò Reges inclinant, eò secum aulam rapere vniuersam; qui sperant aliquid aut timent, omnes vltro sequi. Hæc antistites sapienter, at frustra. Coguntur enim Bacono Præside reiectam obire prouocationem, in qua nihil equidem re ipsa actum est, sed hoc ipsum nihil fuit voti summa quod hinc perebat, aduersarij victoria tumidi, qua non exciderant; nec enim fuerat disputatum; ex confessu illo prodire. Antistites paulo post iurate iussi Elizabetham Ecclesiæ suatum gubernatricem esse, auersatique nefarium iuramentum, in turrim Londini coniecti sunt, post lentis ærumnis, & mutato subinde in peius carcere, siti, fame, graueolentia, omniisque barbarie, omnes ad unum necati sunt. Et hinc primùm adnotemus licet impudentiam scriptorum venalium, qui Elizabetham *Avatum* Principem nobis deprædicant, quam illa gloriam in publicis quoque editionibus sibi attribuit, nihil æquè deuitans ut notam crudelis, & sanguinaria, professaque se fidem Catholicam minimè insectari; & ad eam eiurandam, morte aut molestiis egisse neminem. Et Cæcilius libro cui nomen est *Executio Insignis Britannica* (si verè libri auctorem faciunt, qui eum scriptis contrariis arguunt) multum sudat, vt hanc modo credibilem faciat Elizabethæ clementiam. Verum in præsenti Episcoporum causa par testium breuiter audiatur, qui & eius fuere spectatores, & à me citantur eò libentiū quò ex ore quoque aduersariorum constare certius veritas creditur. Et fuere secta Protestantes, & Elizabethæ non magis Historici quam adulatores, Holinshedius, & Stouus. Anno inquit Elizabethæ primo & mense Iulio, Nicolaus Hethon Archiepiscopus Yorkensis; cum Elyensi Londinensi, aliisque numero tredecim aut quatuordecim accessiti apud consilium Regium, ob recusatum de Primatu Ecclesiastico Reginæ, aliisque de Religione articulis iuramentum; dicecessibus suis exuti sunt; suis item officiis, & dignitatibus, Decani, Archidiaconi, Rectores, Vicarij, coeterique de clero permulti, qui beneficiis spoliati, diuersis in locis carcere clausi sunt. Ita quidem illi, sed his addendum est, viuum inde exisse neminem; breuem iis, & promptum carnificis iustum, quotidianis, & lentis mortibus mutatum, quibus denique exhausti perierunt. Post hæc vt ultimam perdendæ illi Ecclesiæ manum imponeret Regina cum suo ad latus consiliorum architecto Cæcilio, festinandum statuit sed leñe ut inter medios progressus, duorum aut trium mensium intericeretur velut iustitium. Fore alioqui violentum & intolerandum, gentem regni totius eò adigere, et pridie ac retro semper Catholica, hæresim iuratet postridie; recusans, & desperabunda, libertatem, & conscientiam armis defenderet. Futurum tutius, & moderatius, si sensim venenum inter punctis aliquo spatio haustibus biberet, & errorum articulos in diem singulos, priorum oblitus duceret. Mense igitur altero post illam Episcoporum prouocationem, editio nouo Elizabeth angustissimum missæ sacrificium, à die B. Præcursoris toto regno in perpetuum proscriptit, etiam domi, & priuatim; pœna si quide-

prehenderentur celebranti adesse semestris carceris, aut nummorum vi-
ginti; dupla si secundum interciperentur. Perpetui carceris, & bonorum
omnium iactura si tertium. Proximo inde anno clerum ipsa per se se Re-
formatrix obit, Reformationis typus fuit exauditorare Romanos sacerdo-
tes, & suis Ecclesiis pellere. Vacillantes punire, grauius, leuius, pro-
plus minus rei essent retinuisse de antiqua, & Catholica fide; cumque sa-
crificio sublato, & reliquis omnibus diuini cultus insignibus, dein
ceps tempa, nisi à vilissimo popello minime adirentur, sanxit lege re-
centi, & pœnis grauibus diuinorum severa rituum æmulatrix, frequen-
tari debere ab omnibus; debere omnes cœnæ interesse quæ missæ eieclæ
successisset; verbum Dei audire, hoc est prædicantium streperas, & ma-
ledicas eonciones, de quibus alias, vbi de deditiis, & renuentibus, quas
in partes scissi bifariam, & altercantes Catholici, multam de se utrumque
loquendi materiam & scribendi dedere.

Constabat Religionis huius forma recens quoad dogma, & Ritus, ex
Calvino simul & Lutherò, ex utroque vero tertium quoddam mixtum
conflaturæ politice subtilis, & mirabiliter eliquatæ. Colligandis enim
inter se pugnantibus & contemperando etiam aduerso in omnibus illorum
genio, præterquam in odio fidei Romanæ; id cautum est ne temporario
in regno, duo essent regna spiritualia, non dissimili periculo, ac si corpus
vnum duo animi possideant, & regant. Ut risque igitur de suo aliquid dan-
tibus mutuo, & capientibus, vnum ex duobus siebat pacificum, & tran-
quillum imperium; sed dandum pariter, & accipendum, iustumque utrius-
que mensuram, non tam arbitrabatur Parlamentum quam definiebat pro-
potestate, & tanquam iudex assignabat, ex quo noua illa Religio parla-
mentaria dicta est, Protestantum scilicet Calvinizatorum (licet ita in-
telligi) seu mollium Calvinianorum; quod enim interius premebatur,
Calvini erat; quod sub oculos cadebat, totum prope Lutheri; hinc scenæ
& oculis seruiens, cuiusdam in clero imago Hierarchiæ; ex Archiepisco-
pis, & Episcopis adumbrata, (quibus sua seorsum consecrandis descripta
est inaugurationis forma) Abbatibus item, omnique alia inferiori digni-
tate; vestium cultum, modumque præsulibus, & clericis, assignauit Regi-
na quibus in posterum secernerentur à laicis quorum antea profano habitu
incedebant. Sub haec etiam Presbyteros vetuit malæ famæ uxores ducere;
analecta enim plebeiarum libidinum, miseri colligebant, nec erant ulli
ad eos excordes, ut cognatas sanguine, vel affines fieri sustinerent Presby-
terorum concubinas, & matres spuriorum. Idcirco Regina, cum prohi-
buisset, meritorias ab iis accipi, eorum filios decreuit, thori legitimi pat-
tus habitum iri, foreque legitimos.

Oxonij sepulta fuerat digna Petro martyre concubina, partakenonis &
ipsa, desertrix sacilega, ut ille cœnobij. Eius ossa refodi inslerat Maria, &
Sterquilinio, ut par erat condi. Nunc æmulo planè sanctitatis & virgini-
tatis in Elizabethæ ingenio, requisita sunt inter fordes Sterquilinij publici,
quarum fœdissima pars erant, & incredibili studio inuenta, purgata, lota;

in thecam

thecam eandem reponuntur, in qua S. Frisunidæ reliquiae colebantur, & cum his adeo confusa, ut nulla vñquam possent diligentia secerni; clauditur loculus, & cubitalibus literis hoc epitaphio decoratur *Hic iacet Religio cum superstitione*. Meliori titulo meretici, hæretici pessimi concubinæ; pro nefas deteriori, ancillæ Christi sauctissimæ virginis attributo. Magis pia videri voluit in Cantabrigia, parente altera scientiarum in Anglia. Illic obierant Bucerus & Paulus Fagius, è Germania acciti, ut de celitate illius cathedræ pestem suam vniuersæ Anglie afflarent. Bucerus à Christo, & cœnobio transfuga; inde Lutheranus, dum res, & tempus fuit; mox spreto magistro, & Zwingli totus, & ob eam causam à Luthero, pro luda proditore, & Absalone, notatus, & habitus, postmodum tamen denuo Lutheranus. Stirpe tandem Hebreus professione Christianus, ex viroque terrum conflavit, ignotum cuiusmodi? nisi quod dici de illo potest quod de se ludebat Elizabethæ primarius aulicus, qui duarum simul uxorum maritus alteram vocabat Synagogam, Ecclesiam alteram; sic vero sibi vtramque iunxit, vt essent tamen inuicem disiunctæ. Hunc ergo & Fagium, desertorum par execrabile condigno post funus, Maria sepulchro affecerat, nempe ossa comburi, ossum cinerem tradi ventis mandarat. Elizabetha illorum memoriā & nomen (nullæ enim ipsorum quas coleret restabant reliquiae) in fastos ad trigeminum Iulij retulit. Quo die certatim alij sanctimoniam vitæ facinorosissimæ in Cœlum efferre; sapientiam alij, furiosi & docti erroris; Scripturæ, Conciliis, Patribus, vniuersæque Ecclesiæ præfractè impudenterque præferre. Quas in laudem Chimeras, & coronamenta nequitia ingeniorum suorum florem Cantabrigia exhaustit.

Discordia inter Protestantes molles, & Rigidos.

Institutum Calvinismi Puri. Sectarum interitus, & ortus pro cuiusque commodo, & usu facilis.

C A P V T VIII.

 VDAVIT suo cum Cæcilio Regina cassis conatibus ad coagmētandum Religionis tertiae simulachrum ex duabus quæ dominabantur in Anglia durarunt illic eorum ingratiss, præter fidem Ro. lacrosanctam, sectæ illæ duæ Calvinistarum mollium hoc est Luthero mixtorum; & Rigidorum, hoc est vtrouis inflexorum, præterquam in merum Calvinismum Theodori Bezæ opera, seu prioribus adstrictum dogmatis; ex quo illa rei cuiuslibet piæ, vñlūt impietatis proscriptio, & de-

D 4

testatio; legum, consuetudinum, traditionis, & styli Romani: procul exinde Religionis vniuersale, ac supremum caput, procul diuina officia, templa, consecrations, altaria; procul Episcopi, Sacerdotes, & quicquid cleri est; ne vestimenta quidem, nec immunitates, nec bona Ministris Ecclesiæ dicata, & quicquid demum articulis centum quadraginta distinctè comprehensum Caluinistis Parliamentariis seu mollibus obiecerunt, reosque propterea, hæresis, scandali, & superstitionis, libro acerbissimo traduxerunt; sectam illorum Minotaurum & chimeram vocarunt; diuinam ob articulos Euangelij puri, & sinceras Caluini explicationes; ob quædam ethnicos, & Romanos usus, orentia belluinam. Continuò itaque inter se dimicare, mordere inuicem canina rabie, & lacerare modis immanibus, quos coniicias abunde ex historia sacramentaria Hospiniani hæretici, & Apologia Protestantium pro fide Catholica (cuius hæreticorum sectæ, incluctabili) vbi tot eorum Polemica censemur & cruenta scripta, mutuis se vulneribus cōfidentium ut iustæ possint bibliothecæ sufficere, eorum tamen quæ postea in hunc diem elaborata sunt, vix tertiam partem effecerint.

Puritanorum vocabulo se iactat hæc lues, quod præter Caluinum nihil admittant, purum ac putum, toti ab se, ac sui, mortalibus reliquis ob hoc diuiniores, & infensi, quod aliter ab iis sentiant, sintque suo illo in sensu rigidi, nec minus alter alteri consertus, quam scuta fusilia Behemot. Cæterum Regibus, Dominis, & Monarchico cuivis Imperio, ciuili & sacro iurati hostes, ac si possint etiam euersores. Praetara sane laus, scribit de iis Rex Iacobus, præclarum encomium, quo Puritanos ornauit: cum me plus fidei, vel in illis efferis, cum montanis, tum limitaneis larvibus quam in hoc genere hominum inuenisse professus sum. Quod quanto iure sentiret ac scriberet, clarius indicans; Ego, inquit, à Puritanis non solum à nativitate continuò vexatus fui, verum etiam in ipso matri utero propedium extinxitus, antequam in lucem editus essem. Nempe illorum est dogma proprium, Dominationem odisse omnem, ac si præualeant, de medio tollere: dignitates, diuitias, honores, naturæ instinctu ad omnes spectare, & æquali iure, esse cuique communia; cuique ex æquo diuidenda. Dei esse solius in mortales omnes imperium; hoc sibi ab iis usurpari, qui sibi æqualibus dominantur, tyrannum, & principem, rei eiusdem esse vocabulum duplex, occupati scilicet alieni, & ex damnis communibus, priuatum in bonum translati. In bonis animi, & beneficiis diurnis, diverso modo res habere, quantum ad sanctas verè sentiendi, & rectè viuendi regulas, Concilia omnia, Patres omnes, & quicquid usquam Theologorum est, scintillam lucis non habere, præ caprone, sutori, lotrice, dum taxat si sint Puritani, legantque, vel audiant diuinam scripturam, vernaculo redditam, cuius nudo & sicco textui sic attendunt, ut nihil putent Deum aliud dicere, quam quod per se quisque se capere, & intelligere somniat. Ita quidem sibi, quisque idem magister, idemque discipulus. Sed capere nequeo, ex multorum inter se dissensionibus, quo pacto non

non inferunt, si vni verum dicant, alios necessariò errare.

Constat præter hæc, angusto limite ab Ario, diuidi Puritanos, imo & Caluinum Indiæ zantem, quo indice librum edidit Ægidius Hannius Lutheranus Vvitemberga Professor primarius, quo demonstrat Arium & Caluinum, adeò non esse diuersos, vt vnum etiam planè sint, in destruenda Augustissima Ttiade, & magna Synodo Nicæna. Osiander autem vulgauit epistolam, quam Adamus Neuserus scelerosissimus Caluini affe-cla, Hidelbergæ olim vt vocant Pastor, ad Gerlachium Protestantem Constantinopolis scripsérat, vbi circumcisus, iamque Mahometis; fate-tur sibi compertum neminem, transisse ad Arium, quin prius fuisset Caluinista; quadam enim vitrumque conditione symbola inter se copulari, vt esset facilis ab uno in aliud transcursum. Profertque nonnullos celebrioris famæ, vtrō memoriae obuios in multo plurium exemplum quos omittit.

Nec est hic vltimus ad priora, Puritanorum gradus, itur hinc plus ultra in Libertinorum sectam (nomen hoc latinitas, vulgari condonet intelligentiae) vbi enim docetur Iudeæ proditio, non minus esse ex Decreto Dei quam Pauli conuersio; nec efficacia minori, damnationem improborum Deus velle, quām salutem bonorum, nec posse arbitrij libertate antecedentis causæ necessitatē expugnari, sequitur illico cedendum malis quæ non possunt vitari, & religione conscientiæ protecta, viuendum ea libertate quæ nullam permittit, aliter viuendi libertatem. Sic planè Rigidus Caluinista, in mollem exit Epicurum; & purus ille ac merus spiritus in carnem impuram, & flagitosam, vitrumque verd in ~~ad eam~~ hac paulo fortasse fusiùs, ne agens de præstantissima natione, omnique humanitatis genere præ aliis exculta, viderer idcirco incredibilia narrare de vexationibus nostrorum Sacerdotum & Catholicorum, quod essent ab ea clementia & humanitate alienissimæ, nisi præmitterem Caluinismo, præsertim puro innatam rabiem ad omnes eximiae indolis corrumpendas, & perdendas dotes; proinq illi tanquam phrenetico, & arreptitio tri-bendum quicquid illic in perniciem sanctissimæ fidei motum; quicquid in Sacerdotes immaniter crudeliterque conscientum est.

Si tamen vltro proferre liceat, quod me rerum cursus, & distincta illius obseruatio docuit, sacrarum potissimum, ex quo illas euertit Henricus Octauus, animaduerto summum sectarum omnium, & generale caput aliud non fuisse præter utilis rationem. Huic omnes vndecumque essent obtemperasse sectas, omnes ab hac vara, & plumbea regula, aptas fuisse de religione, & aduersus religionem, leges, decreta, mutationes, & sycophantias sectarum coniurationum ad euertendos iuridice insontes Catholicos. Illam item doctrinæ concionando pugnantiam, ipsūmque sibi aduersantem Deum, verbis eius in fines detortis contrarios, & professiones fidei mutatas crebrius vnam habuisse principem omnium, & supremam causam, luctum, & utile. Ad hoc vultus diuersos, & habitus, velut à Comædis in scena mutatos, vt personarum quæ tunc age-bantur, exigebant partes, & commoda. Non erit opinor iniunctum,

E

pauca quædam ex multis audire, quæ P. Ioannes Oglebyus Scotus, vel ut alij efferunt Ogilbeus Puritanis Episcopis exprobrait, cùm de illo ad mortem damnando cognoscerent, quam pro fide tandem Catholica feliciter subiit.

Ostentabat se mihi, inquit, Andreas Knokius Episcopus Insularum, quod vt poteram ego, posset ipse quoque diuina celebrare; quæsiui an esset Sacerdos: neganti aio, nec ergo Episcopus, nec potestate prædictus, ad Missam celebrandam. Ille sermonem odiosum aliò deflectens; intulit si inducerem animum ad abiicienda hominum inuenta (hoc est quicquid inter Catholicos ab eorum hæresi discrepat) & religionem suscipere ab Apostolis traditam, quam profitantur Calainistæ, fore vt pro animi celsitate, & firmitate iudicij qua valebam dignis augerer communitatibus. Vestra, inquam, religio recens, & noua est. Vix decennium ætatis numerat. Me puer apud vos, dogma fidei erat iniabolabile; Ecclesiam in terris. Caput Visibile non habere, Christi vnius esse hunc titulum, nefas esse à quoquam sibi arrogati; nunc omnes & lingua & chirographo iuratis, Regem nostræ Britanniæ, eius quoque Ecclesiæ caput esse, cùm foret ab ipso te contrarium paulo ante, iure iurejando & subscriptio-ne confirmatum, reo planè culpa quam notat Apostolus, *si quæ destruxi iterum hec edifico, prævaricatorem me constituo.* Pasisti nuper, tumultuabare expulpito, in Episcopatum, contestatus quoque, qui consecraretur Episcopus, missum iri à te palam in malam'rem, & dignum fore qui consputaretur, atqui diabulus inde non plus hebdornadis Episcopus appares, nec Episcopatu contentus Insularum, pinguorem alterum in Hibernia iniui-sti. Librum misit in lucem Guillelmus Andreas Couperus, ad abolendam ex hominibus Episcoporū dignitatem; at ecce idemmet Galluayensis Episcopus triumphat. Ecquid omnes Scotti Prædicantes, in solenni confessu iurati subscriptis, abominandum esse officium, & nomen Episcopi, nec in Ecclesia tolerandum? Sam hic mihi dicite, sit ne hoc, teste Apostolo prævaricari, an non respondentibus nequaquam; sibi enim prius non tam perspicue de veritate constitisse, post autem vidisse alia quæ ante non viderant. Protsus, inquam, vt dicitis, & multo alia vidistis Episcopi, redditus scilicet multorum millium nummorum, cum Prædicantibus ægrè centum darentur. Hæc sunt quæ antea inuisa nunc dilucidè vi-detis. Secutusque illos vrgere, reuincere, factisque illorum propriis dam-nare, luce clarius demonstrauit quæ fide diuina, credenda statuerant, & certis, nec vllum, vt aiebant dubitationis effugium relinquentibus scri-pturis stabilierant, Rege post paulum aliud volente, fuisse pro falsis de-finita, metu & auaritia suadente, qui vñus est isque Decumanus Religio-nis & lueri cardo, & pro nefaria hæresi damnante, quod pro sacrosanctæ fidei Canone multis retro annis fuerat adoratum.

Miti gari

*Mitigare Catholicis Elizabetham contendunt
Principes. Exasperatur magis eorum precibus.
Excommunicatur à Pio V. & Regno deponitur,
exitu infelici.*

C A P V T I X.

Hec illa quæ censi, meo instituto necessario præmittenda, omitti non debent magna sed vana officia quibus Reges, ipséque Imperator Elizabetham Catholicis placare studuerunt, impetraré que us templum ubi diuina peragerent, ritu quem solum tot sæculis Angliae usus coluerat, scilicet Romano; vna fuit illius ad omnes, concisa, austera, rationibus amaris condita negatio; nec publici bono, nec dignitati suæ conuenire, ac ut maximè conueniret, vetari se conscientiæ legibus & renisu. Religionis nouæ formam non esse excogitata in Anglia, sed ex veteri restaurata, quam instituisset Christus, docuissent Apostoli, primigenia Ecclesia, primi eius parentes, & Doctores tenuissent, scri-
ptique consignassent. Sic illa. Nec mitius aliquid ab ea obtinuit Pius IV.
amantissimis quibus eam conuenit, & sanctissimis literis, incertumque
an iis responderit. Abbatem Martinengum Pontificis nomine rogaturum,
ut suos Tridentum ad Synodum Theologos mitteret, aditu regni prohi-
buit, quin & velut in grande Pontificis dedecus, & Rom. contemptum lanua.
Ecclesiæ, & Synodi quoddam ludibrium etiamtum sedentis, Regni comi-
tia in Parliamentum cogit, ubi iubet decerni, reos fore violatae majestatis
si quibus tertium dicere excidisset aliam in terris esse potestatem, supe-
riorem imperio, quo spiritali ac supremo pollebat in Anglia.

1560.

1561.

1563.

25 Feb.

ann.

Crebrelcentibus in deterius malis Pius V. sanctissimus Pontifex ne re-
mediis decesset quæ postrema tunc posci videbantur, ferro admouit sacram
manum, anno sesquimillesimo sexagesimo nono; Elizabetham solenni di-
plomate denuntiauit hæreticam; a communione fidelium extorrem; &
omni dominio, dignitate, ac prærogatiuo priuatam iure; solutisque fide-
litatis sacramento ipsius populis, anathematis pœna sanxit ne quis illi
obedientiam præstaret. Nouum Reginæ ac regni primoribus, profundi
furoris, & suspitionum inextricabilium argumentum; iis potissimum ex
causis ob quas rumor fecerat Pontificem iurata in Reginam fide subiectos
ei populos soluisse; causas illas haud suo quæm verè, aut cui bono, à quo-
dam editas qui vitam scripsit Pontificis, in Elizabetham suam translalit

1569.

ann. Camdenus cum subiunctis quæ ibidem leguntur notis.

1572. Sed earam in præsens, & sinistri euentus, & multi, & in Religionis perniciem quotidie peiores. Eius enim primum vexatio sæcum in modum incurrit, & quod antea diffimulabatur, aut leuioribus inhibebatur pœnis; in crimen evasit sanguine luendum, & Religionis dissensio in scelus maiestatis. Ignati penitùs, & rudes Catholici quod aliena spestante consilia in suspicionem trahuntur & opinionem prope certam rebellionis cum Papa, & externis Principibus juratæ; nec iam illis animum, sed Duxem, ad faciendum, & educendum militem deesse. Hinc illi deinceps, & premi, & opprimi, & numero minui, & obseruati haud segnius quam domestici proditores, & legum multitudine arctari, & ad omne demum tametsi leuissimum specimen expeditæ ad animi salutem opis, quod auctoritatem oleret Rom. Pontificis ad supplicia raptari. Missa quoque hinc ciuilium motuum in tractus externos semina; sollicitati populi ad defectiones, iunctæ cum Hugonotis & Lutheranis, in Scotia, Belgio, multis Galliæ locis armorum Societates, atque odiorum, subministrati cum animis dices, & copiosus militum, nauium, pecuniarum apparatus, ut quos habi persuadebat Elizabeth ad occupandam Angliam à Papa exciri, Externi Princes, haberent apud se quod agereant, nec vacaret iis suos ambitus in alienas mittere ditiones. Sustentandis quinetiam bellis & tumultuum motibus pro pacis arbitra se geslit, & dispensatrice conditionum in Europa.

1579. Namque nobilis Anglus Ioannes Feltonus ipso corporis Domini solenni die, quod indicauimus Papæ anathema Episcopij portis affixerat, ubi prostitit in sequentis diei clarum mane, palam omnibus legendum; ratuſque, animi pusilli, aut factum dolentis fugere, fogam spreuit quæ illi patebat perfacilis. Captus ergo, productus, confessus à tribunali duodecimvirum damnatur; trahitur ad easdem Episcopij foræ; laqueo, ferro, igni (quibus soliti rebelles) vitam claudit. Sed damnosa publicè, probos Catholicos inuoluit perplexitas, ob iussam sub anathemate negari Reginæ obedientiam, leges enim illius, & iussa detrectare, crimen erat in se sponte suscipere; defensionis loco Reginæ abrogationem proferre Iudicibus, quid aliud, nisi rebellionem effrontem profiteri, & se catnifici tradere? quod nefas erat suspicari Pontifici vñquam in mentem venisse, cuius vnum erat propositum ut Catholicam fidem in ea Insula instauraret, nequaquam verò Catholicos suppliciis, mortiique obiiceret. Hic varij, varia, ut solet proprius longius à vero, Feltoni generositatem vix ullus probabat, animosam magis quam prouidam in perspicientia malorum, quæ suo illo singulati facto ab Regina irata, ciusque Ministris in omnes accersebat. Nec dispar erat de Sandero, & Bristo, Doctoribus Anglis iudicium; quibus facile fuit paulo post extra Angliam procul, tuisque ab rabi tempestatis quam in Catholicos mouebant saujorem; Pontificiæ huius sententiæ, defensiones edere crudiores. Hærebat & laterti lethalis aculeus quod metuerentur ut perfidi & rebelles, cum & tales

les esse ut vellent non possent; nec vellent ut maximè possent; enercentur tamen quasi possent, & punirentur quasi vellent quam à se calumniam nunquam amoliri potuerunt. Perplexæ pitorum dubitationi consuluit Pij successor Gregorius XIII. iubens Catholicos saluis animi rebus, & diuinis obtemperare Reginæ Elizabeth, ut par erat subiectos facete; Sanderus, & Bristous, consultiores quām ante fuerant, scriptiones suas vel supprimere tentarunt, vel de secundis editionibus controuersiam illam exclusere, rei Anglicanæ nihil quicquam conducēt.

Nihil tamen Reginæ de illa decepsit opinione coniurationis quam in se suāque Angliam latere reputabant in diplomate pij V. quare nec de sœuo in Catholicos odio, quicquam remittebat, nec de acerbitate legum quæ nouæ subinde in eos ferebantur. Primis Parlamenti comitiis quod an. 1571. coiit, exiēre complures, Catholicorum proborum sanguine prope oīnes scriptæ. Iuuat paucas obiter proferte ut intelligatur etiam atque etiam frontem illi nec ne habuerint, qui suis libris pro indabitato, toti orbi notum voluerunt Elizabetham religionis causa Catholicorum neminem damnasse vñquam, culpas in iis dumtaxat confessis grauissimas rebellionis, coniurationum, perduellij castigasse. En igitur anni septuagesimi primi, edictiones mitissimas, & clementissimas. Reconciliare hæreticum Rom. Ecclesiæ, aut reconciliari. Maiestatis violatæ crimen esto. Eundem tacitum habere, proditionis facinus data opera occultatæ. cælare Sacerdotes, & alere; inferre in Angliam Pontifícia quævis diplomata, scelus capite expiandum; Crucifixi effigies, imagines sacras, aut agnos cereos, precatorios globulos vel indulgentias, gestare aut domi habere; cum sint hæc animi argumenta, pro Ecclesia Rom. sentientis, & reuertentis protestatem Papæ, famosæ illic Præmunitioñis pœnæ obnoxia sunt; exilij nempe irrevocabilis, perpetui carceris, & bonorum omnium iacturæ. Insulam egressi ad libertatem Catholicæ fidei, vbi vis quærendam machinationis in regnum suspecti, bonis cadant, nisi admoniti, temporis redeant, & iudicio se fistant.

Nec erant hæc bruta fulmina, & solo cum strepitu in auras elisa, ad territandos Catholicos, longè immaniùs sœuiebant exigendis decretis Iudices, quām Parlamenta statuendis. Atque ut numerum taceam necatorum, stipabantur ergastula carceris Catholicorum multitudine omnis conditioñis, & ætatis, nobilium maximè; & repetita serie temporum, lego illic nonnullos ab annis triginta, quosdam à quadraginta marcuisse, ut sepulti potius quām conclusi fuisse viderentur; nisi quod ad sensum ærumnatum stupere non poterant, quibus nihilo parcūs quām proditores, incendiarij, & particidæ premebantur, odio publico flagrantes tametsi miseri. iam exploratorum vis sagax, & odora in vestigandis eorum dicitis, & nutibus, obducendisque specie scelerum, ut eorum exinde tormentis oculos pascent, Scribæ debetur Valsingano falsarum coniurationum faberrimo; Præpositis carceri Londinensi, & quibusdam aliis de quibus Historici Protestantes, nosque opportuniūs suo loco.

Exilia voluntaria pro fidei causa. Dotes Anglorum eximiae: Doctor Guillelmus Alanus Duaci seminarium Anglorum colligit, Eiectum Duaco Remos illud transfert. Vnde item Regina frustra contendit illud expellere.

C A P V T X.

INTE R hæc tam calamitosa restabat vnum in fuga præsidium; hanc quibus licebat arripiunt, suaque sibi iam Anglia in nouercam versa, voluntariis exiliis alias patrias requirunt. Totæ sparguntur Europa, viri, pueri, matronæ, virgines, familiae integræ, claritate quoque generis insignes; & accipiuntur ubique, ea veneratione quæ debetur eximiae virtuti. Nec obstabat neglectus, & vilis multorum aspectus & habitus quo minus obseruarentur in iis dignitatum gradus, & tituli quos excelitate Catholici animi spreuerant; & imperio assueti, seruili tunc schemate mendici oberrabant, in quo tamen nihil erat quo sibi tristius dislicerent, cum eos hæc ipsa sponte ad amata contemptio faceret glorioſiores. Ingens profecto Christianis exemplum quibus nascentis Ecclesiæ fortia secula ab iis reducebantur ob oculos; necdum hic memoro quos diuersis per Angliam locis, squalor, & situs, & pestilens carceris, ingeniosa defossi barbarie putrefecit; aut quos lanianuere carnifices. Exules tantum voluntarios, & illustres dico quos sua virtus, & pietas, naturæ dotibus superstructa magnificè omnibus commendabat. Est enim Anglorum natio, splendore sanguinis, præstantia educationis, & naturæ donis ad magna omnia locupletissimè instructa. Huic animi celsitas, & spiritus nobiles, cum humanissima comitate; in suscipiendo arduis generositas intrepida, nec dispar in sustinendis pectus, & perficiendis ingenij vigor. Ardens gloriæ amor, nullis mediocribus contentus, quo ferè qui carent, nunquam ad sublimia se attollunt. Denique ubi vult sui potens ac domina indoles, motus premens conceptos nec sinens in facta, & verba, ac ne insigna quidem erumpere. Praeclera omnino ad egregia quævis naturæ præsidia; quæ si ratio ut par est virtuti applicet, ad heroicos habitus mentem parant; sin autem sibi laxantur licentius, nihil errant aut peccant mediocre, in summum vitij ferantur cui seruunt. Hinc duas simul Europæ facies exhibuit Anglia; in Catholicorum spectaculo formosam; in etetodoxis pro concione furentibus deformem & pessimam, velut damnatorum

rum alteram geniorum , alteram beatorum qui S. Pontifici Gregorio Magno in mentem illico venerunt cum iuuenes Anglos Romæ primum vident. Benè , inquit , *Angli quasi Angeli : quia & Angelicos vultus habent ; & tales in cælis , Angelorum deceat esse concines*. Fugam præstantium exulum excepit vicina Provincia Belgum facili inuicem & breui traiectu , tranquillo tunc illic , & ab hæreti puro rerum omnium statu , hospitalitatis officio liberalissimè in eos perfundit. Vnus præ coeteris ut meritis auctior , sic memoria dignior Guillelmus Alanus Duaci Theologiæ Professor , postea Cardinalis. Hic Angliam deserens Academiam Duacensem , magno quem secum extulerat scientiarum & virtutis thesauro ditauit , cum fuisset non pridem à Philippo secundo condita , hoc est anno 1561. certens ergo Alanus incrudescitibus edictis , exulum numerum quotidie in Belgio crescere ; & in iis iuuenes egregiae indolis , rarique ingenij , & innocentiae , iamque Oxonij , aut Cantabrigiæ literatura plus minus tinatos , diuinitus motus est ad congregandum ex iis collegium vbi sumptu gratuito , relicta patrimonia supplerent , totique virtuti , & literis instarent , sub disciplinæ communis obseruatione , quam se illis scripsisse meminit ipsemet an. 1568. huic planè diuino eius consilio sic fuit Deus , ut de publica liberalitate , necessaria illi suggesterit ad pulcherrimi operis absolutionem , lectamque ad illum miserit conflando Collegio adolescentum manum. Erat apud omnes instituti eius in subsidium rei Catholicæ existimatio , & expectatio. Velenim res Angliæ , vertendæ essent in melius (quod nec erat sperandum , nec tamen penitus desperandum , Maria docuerat) tunc verò futuras ad manum egregias operas popularium Sacerdotum , sanguine , numero , fidei ardore , doctrinaque illustrium ad euellenda è solo patrio errorum germina virulenta , & reserendas antiquitatis Catholicæ plantas generosas ; vel continuarent cum schismate hæreses , sensimque aut metu , aut perpessionibus careeris , aut annis denique , priuandam Angliam , ministeriis Sacerdotum , & ad ferrum , & neces veniretur ; & præsto tunc habeti oportebat , qui defunctorum tenerent & magnitudinem animi , & locum. Sic neque Catholicis flammanum spiritus diuini , nec Protestantibus veri lucem vlo vñquam tempore defuturam. Sequi pariter nonnullis videbatur , mitiores fore Ministrorum & Reginæ in Catholicos iras. Captata enim , ac demum inuenta spontaneis exiliis quiete , tantum inde hausturos doctrinarum , vt libris eminus , & cominus verbis , multum Magistris hereseon negotiorum faccesserent. Sic Alanus argumentabatur , & visum iri Reginæ tolerabilius , illos in regno tacite amicos tolerare , quām foris habere inimicos , & ad nocendum minimè imparatos. Sed utrumque par aberratio à Scopo ; Alani , metus euanidos , in Reginæ consiliarios meditantis ; & istorum , irridentium Alanum , & eius Collegium ; quasi vero Papistæ Sacerdotes quia- quaginta aut non multo plures , possent Regiæ Anglorum Ecclesiæ , Doctorum hominum præsidio innumerabili munitæ , mali aliquid aut metus inferre ; quid deinde carnifex? quid tormenta? quid mortes ? quanquam

tanto in illos apparatu nihil opus. Fugitiua gens in patriam redux, famelica, & mendica, in lucro ponet decretus Regis ceruicem subdere, & strinem, ac panem, libertate religionis emere. Ita illi, sed longè ab eo quem experti sunt euentu. Alia breui Collegia primi illius auspiciis, & exemplo in Belgio, Italia, Hispania coaluere tam faustis profectibus ut florrem Anglicæ iuuentutis ad se pellicerent, qui matura mox ætate, initiati sacris, & literis redibant ad suos, & miras edebant conuersiones animorum; tunc verò suo cum Cæcilio Regina, tunc Parliamentum, indignari, timere, angi, metu semper peiorum præsago & atrocibus edictis in Jesuitas, & eorum seminaria fulminare, velut politicas, ut credi volebant, aduersus Reginam coniurations, quas probè norant, aliud non esse, præter gymnasia pietatis, & religionis.

Crescebat interea Alani Collegium, post annuam maximè aureotum mille ducentorum attributionem, quam illi Euerardus Societatis I E S V Præpositus à Gregorio XIII. impetrarat, præter extraordinaria subsidia, quæ ita constanter & ordinariè dum vixit Pontifex subministrata sunt ut parte plus tertia, ducenti caritatis eius beneficio alerentur. Exibat decennum à seminario condito, cum Belgium quoque, & Duacum inuasit heresis, & sanctos iuuenes, Lutheri furore armatus populus eiecit.

Alanus ipsemet eluctatus est periculum, & suos alumnos Remis in Gallia saluos collocauit, sub tutela Ducum Guiisorum. At enim Alanus mutarat periculum non vitarat; præuerterat illos Elizabeth ardentibus ad Henricum tertium literis astu potens viribus debilis. Aliens rebelles suos esse, exploratores Hispanorum, nihilo ipsi minus in Gallia, quām sibi extra Angliam timendos. Oppressit calumnias Regis Christianissimi pietas, & Apostolici nuntij verax defensio. Intercessit quoque Regina Scotiæ Maria, non sine aliqua Elizabetha indigatione, & prioris in eam odij augmento. Stationem Anglorum Remis firmauit Rex suo diplomate, nec malignè Angli beneficio responderunt, sed missis in Angliam annuis operis, illorum generositate, tormentis & sanguine propugnauere nomen Catholicum, magna vbiq[ue] Remorum fama vnde illam Apostolici spiritus maturitatem heroicam fortissimi athletæ hauserant. Hospitium quidem Patres Muffispontani Collegij; & domus Lotharingiæ tutelam Anglis detulerant, priusquam Remis securi consisterent, sed datis iam ad Gregorium XIII. literis de sua Remis commoratione non fuit integrum beneficentia oblata vti; quin nec per amica Magistratus Catholici Duacum reuocatione quod turbis ciuilibus semestri compositis, inuitabantur ad desertos lares; nouo tamen casu quem parum interest referre, post annos quindecim illuc rediere.

Instituitur

Instituitur Anglorum Roma Collegium. Gregorij
XIII. singularis in eos benivolentia. Trium-
phat gaudio Alanus ob eam institutionem. So-
cietatis Generalem rogat, eius in se curam sus-
cipiat.

CAPVT XI.

AV GEBANT vbiue gentium gloriosam famam Sacerdotum Anglorum Remensis Collegij pro fide agones, ærumnæ carceris, cruciatus, & mortes ad stuporem quoque aduersario- rum mirabiles. Spargebantur hæc annuis ex Anglia nun- ciis per totam Europam, & his Gregorij XIII. pium & paternum pectus ita pridem affiebatur, vt statuendo Romæ Anglorum Colle- gio, vna illi & simplex sat fuerit Odoeni Luigij expositio. Fuit is na- tione Anglus, supplicum Romæ libellorum Magister, Cameracensis Archidiaconus, Episcopus deum, & sedis Apostolicæ Nuncius, mul- tisque pro illa negotiis perfunctus. Proposuit itaque non defutatum Anglis locum, vbi seminariu in suo statuerent: habere illos Romæ trecentis amplius ab annis hospitalem domum (Anglorum in præsens Collegium propè Palatium Farnesianorum) illic nummis bis mille an- nuis, Anglos peregrinos, octo ali diebus si pauperes essent, alioqui tribus; Sacerdotes octo qui sacra peragerent, eodem in templo quod augustissimæ Trinitatis, & B. Thomæ Cantuariensis etiamnum titulo colitur, non quod illic facellum ipsemet sacrarit (quod ex vulgi errore scripsit Stouus, cum Archiepiscopus Romam prorsus non viderit, sed quod martyris tanti memoriam, inuita licet Anglia, veneretur. Tenui- bus primum initii (vt solent maxima) natum Romæ Anglorum Col- legium, quinq[ue]ginta post paulum alumnos censuit Gregorij partim li- beralitate, partim additione domorum, templi, ac censuum ad hospi- talem domum spectantium, salua semper ut prius in peregrinos hospi- talitate. His auspiciis formatum, animatumque non multo post Pon- tificij diplomatis iure, & authoritate, Ioannis Moronij Cardinalis pa- trocinio traditur; quo, vt post dicetur, tempore bono genio afflatus S. Ignatius fundationem aggressus est Germanici Collegij, tunc prorsus ope- rosissimam, summęque arduam. Anglorum iuuenum disciplina domestica, & continuandum peregrinis Anglis hospitium Mauritio cuidam Clenoco

1358.

ann.

1407.

F

creditur probatissimo Sacerdoti Anglo. Superiorum doctrinarum Magister iis datur P. Ferdinandus Capecius. Pater Ioannes Paulus Nauarola, diuinorum, & animi curam tangentium; uterque de Societate. Quo utroque in studio, quæ fuit Dei laus, ingentes progressus adolescentes optimi breuissimo spatio fecerunt.

Vulgata in eos sanctissimi Patris Gregorij intima benevolentia, dici non potest quantis Catholicos animis corroborauerit, ratos nimis sanctum Pontificem in iis quos Romæ collegerat, sive stringere vniuersos & piis visceribus condere, neque immerito, cum à primis Henrici octauis furiis, strages eorum omnis inde ortum haberet, quod pro sedis Rom. auctoritate ac fide invicti starent, atque immobiles. Sed iuuentutis Catholicæ incalueré præcipui per Angliam motus, & profectionis Romanæ ardor impatiens. Centum in iis inter se conuenerant de patria simul eiuranda, & quæcumque illic haberent carissima, (habebant autem quicquid hominibus solet maximè carum esse) & de proposito abiiciendi se coram ad pedes Pontificis; quod profecto in cassum non erant facturi, adeo nihil norat ampla eius & vasta charitas misericordiæ negare, certò quidem affirmo, ex antiquis Anglicani Collegij tabulis postquam illud regendum Societatis Patribus comisisset, inculcasse illis, ne quem Romanum appulsum ex Anglia remitteret, omnes colligerent, et si par numero census Collegij non esset, facienda pro iis nomina, suis rationibus imputarent. Pauci de centum quos diximus Romanam peruenire; substitere alij in seminario Remensi quo se quoque in illos beneficentia Pij Pontificis porrexit. Äquum erat Alanum crudis suorum calamitatibus assidue mœrentem, eorum vicissim prosperis recreari, vtrumque vir optimus pro sua insigni pietate reputabat ad te peculiariter attinere. Accepto igitur multorum nuntiis de felici Romæ noui seminarij progressu sub magisterio Nauarolæ & Capecij, egit Euerardo Mercuriano Societatis IESV Præposito lætissimas, & prolixissimas gratias, quibus præterea multa inseruit quæ si taceantur, mutilam lectori dabunt historiam, idcirco fas esse non censui, prolixitatem eius literatum contrahere, multò milius, illas præterire. Sic ergo Remis ad Mercurianum scribit Octobr. 26. anno 1578.

Tamen si nihil pridem scripserim; stylo tamen silente, haudquaquam & meus, & meorum animus apud communem Dominum de vobis filuit, & Societate vestra lectissima. Quamuis enim, nostri exilio continuata calamitas, & asperitas nostrorum temporum, cunctis propter Christum nos fecit debitores, at vestrae in nostros populares Societatis beneficia, & sunt reliquis tempore priora, & gratoriæ iucunditate, & salubriora. Reuoca in mentem, Pater venerande! (nec euim temere arbitror, te tua in alios, & tuorum beneficia libenter obliuisci) quam caro complexu Anglorum nostrorum colligeres præcipitata exilia cum esses in Belgio, quam multis saluti fueris, vel in sacrum tuum ordinem adscriptis, vel tuorum labore industrio, Ecclesiæ redditis. Hæc me illorum tum recorda-

datio suauiter afficit, tum qui sequentibus deinceps annis Louanij, Dua-
ci, & Romæ, te potissimum auctore, suasore, & consolatore pottum
salutis inuenerunt. Hæ tibi, agri dominici qualescumque reliquæ, post
Deum & SS. Patrem Gregorium, eiisque Ministros debentur præcipue.
Nostræ inquam Anglia, si tamen denud vñquam nostra, tuis caris, cha-
ritatique accepta fert. Illud tamen omnium maximum, cœteraque com-
plectens omnia, quod nostris istie iuuenibus præfeceris homines de So-
cietate mirè idoneos, et si alioqui supra vires alibi occupatissima. De iis
mihi tam multa post redditum narravit, familiaris meus Gregorius Mar-
tinus, tam multa scripsit R. Dominus Archidiaconus Odoenus, ipsique
iuenes, quorum præcipue interest, tot ad me tam letas dedere literas, ut
imperare mihi nequiuenterim, quin Paternitati vestræ Reverendissimæ signi-
ficatem exuberans gaudium quo me hoc ipsius beneficium impletuit, cum
recta illorum iuuenum educatione, & salute, nihil mihi sit usquam an-
tiquius.

Egi quoad potui ne nostri traderentur in aliam, quam Societatis disci-
plinam; vestro enim hoc vsu, nullus est ad scientias vel expeditior, vel so-
lidior ad veram pietatem, vel quod nunc præ omnibus queritur aptior
parandis ad animarum lucra operatiis; præterquam quod Anglis innatus
est quidam seu verius à Deo insitus, ad scholas vestras, morisque genius,
incidentque ad hoc maximè opportuna Collegiorum vestrorum vicinia.
Stabilito nunc nobis in mundi & Ecclesiæ arce Collegio summi Pontifi-
cis liberalitate, & prudentissimæ gubernationi, Paternitatis vestræ pro-
udentia subiecto, quid mihi ac meis restet à domino optandum, nisi ut
nostræ huius, vestræque istic Collegij res, & gentis totius, vestro apud
SS. Dominum patrocinio foueantur, & beneficij à vobis, & vestris in-
choati perpetuitate conualescant quod ego te Domine mihi maximè ve-
nerande! filius tuus, & quicquid sum ac valeo seruus, tuorumque ami-
cusi sanè fidus, per Christum oro, & obsecro. Imo te potius tota simul
natio supplex rogat, ne se ab illa charitatis sollicitudine excludas qua na-
tiones etiam barbaras impertis. Aequum peto, mi Pater! ne tristi repulsa
mœstum à te dimittas; nam si ultimis ab Indis nouos Christo greges per
tuos colligis, ne grauare errantem Britanniam nobiscum requirere, si
oneri est, Christi certè est onus. Adder is vires ut valeas, charitatem ut
velis, eam in humeros tollere; & quamlibet premet fiet gentis nostræ
totius precibus, & auxiliis sarcina leuior. Qualis sit hodie Christiani or-
bis conditio, & quali sit opus violentia ne perditorum fraudibus, &
diligentia ruinam trahat, nemo te melius Pater sapientissime tūm videt,
tūm dolentius gemit. Rari sunt hodie qui velint aut possint opitulari re-
bus nostris, accisis, & depositis, peccatorum nostrorum culpa, aduersa-
riorum in nos potentiam armante. Nunc tempus agi rem, & prosperè
agi sub eo Pontifice cui patrem fortassis ventura secula non dabunt. His
quidem Ecclesiæ calamitosis temporibus ea sapientia prospexit, ut in hu-
manis nihil videam, quod possit eas efficacius leuare, illa quam cœpit se-

minatorum institutione. Potali ac tanto Pastore & Pate, tibi, & mihi i
& omnibus pro communi fide certantibus gratum debet venire ac iucun-
dum, quicquid laboriosè & arduè, quicquid importunè, & periculosè
ne dempta quidem morte, agendum ferendūmve occurret. Sed me tua-
rum immemorem curarum animaduero ingentibus meorum miseriis, &
amore, & indignitate temporum egisse apud te loquaciùs, cuius pietat-
em sat scio istorum nihil latere, sed & factis agendo, longè mea desi-
deria, & vota vincere. Deus Paternitatem vestram Reuerendissimam,
Ecclesiæ, ac nobis diu seruet incolumem.]

Hactenus Alani literæ Apostolico illo quem vbiique spirant afflatu di-
ctatæ, quo suorum cuiusque ita cladibus frangebatur, vt si quisque sibi
propriè periret.

Sed ab Anglicani cura Collegij Mercurianum Generalem prohibebat in
primis decretum quoddam secundæ nostræ Congregationis; Deinde quod
Romæ abundarent, sanctorum, literis, & prudentia noti, quibus fa-
cile posset nullo cuiusquam detrimento credi, cùm è contrario expete-
rentur nostri à tam multis, vt dati unus, recenti Collegio non posset
quín multis negaretur; & verò Nauardam paucis ibidem mensibus exactis
Generalis coactus est Senensi vrbi concedere. Sed nimirum sic Deo pla-
citum, vt nostrorum opera in tam nobili sudaret arguento, non Ro-
mæ tantum sed ipsa in Anglia, in quam prima nostrorum missio, & quic-
quid ex ea in Dei Ecclesiam profectum est boni, ex administratione huius
Collegij ortum est Societati nostræ imposita. En igitur modus quo nobis
etiam inuitis, in manus nostras venit.

Diuersa

Diversa origo, & indoles Anglorum & Valliorum Seminarij Rom. illorum gubernatio iussu Pontificis Societatis Jesu Preposito mandatur. Juramento alumni se dedicant obsequio Catholice fidei in Anglia procuranda. Amor in eos & liberalitas Greg. III.

CAPVT XII.

NO R V N T qui antiquitates Angliæ libarint, anno Christi quinquagesimo supra quadragesimum Anglos, Saxones, & alios à Britannis è Germania in auxilium vocatos, partem Insulæ optimam occupasse, & inter se partitos septiregnum fundasse Saxonum; tenuit id regnum ad annum octingentesimum, & nonagesimum quo Halfredus vnam de Regnis septem alienis, sibi conflauit Monarchiam. Confugere ingenui Britanni in partem Insulæ quæ Hiberniam spectat, & continentem versus, Sabrina. Et Deua fluuiis clauditur, montosam regionem, & natura munitam. Dici antiquo suo & vero nomine Cambri voluere, seu Cambrorittones; Vallios tamen Angli vocant, hoc est Peregrinos vel Extraneos. Iam sua in patria externos haberi, dicique qui erant Domini, & suæ insulæ portionem non amenissimam velut exules colere, tam dum exin, & deinceps fuit, vt nunquam satis valuerit concoqui. Valliis, Anglos attendebant velut rei suæ raptores, & usurpatores cernere Domini consuerunt, Angli Vallios vt à victoribus solent victi, quibus dare se putant quod non eripiunt.

Hinc illud retexo cuius causa hæc pauca præmisí. Quem dixi nouum Praeceptum Collegio Mauritius Clenocus, erat ex Vallia seu Cornubia oriundus, septemque indidem pariter ex Collegij alumnis; alij tres supra triginta ex variis Angliae dynastiis. Porro quantumuis moderati esset ingenij Clenocus, sui tamen haud satis interius, exterius conscius, nihil minus cogitans manifesta edebat in Cornubienses suos septem specularis curæ, & amotis signa; in Anglos triginta tres, frigoris, & negligentiarum. Ob hæc scissum in partes Collegium in quo idem cum esset Anglis aduersarius, & iudex, iteratis libellis appellant Moronem Cardinalem defensorem Collegio à Papa datum; At is Clenoci totus, quem præposuerat alii

nis ; & Odœni Archidiaconi patria Cornubiensis ; cum nihil expediret , Angli suas Gregorio XIII. rationes per Ludouicum Blanchettium cuius cubicularium exponunt . Iis utramque in partem agitatis , fertur ex mente Cardinalis in Anglos sententia , futurum enim damnosum in posterum exemplum si tumultuando iuuenes vincerent , & suis præpositis iura darent . Iis ergo indicitur aut se Clenoco præberent mortigeros , aut alium sibi receprum quærerent ; nondum enim sat notum Anglorum ingenium , egestate domandum putabatur vel metu terrendum ; at longè secus res illico exiit , mandato citius , Angli triginta tres , uno consensu abidere . Contigitque illorum discessus in quadragesimam ineuntem anni septuagesimi noni , opportunam planè captando ab iis per concionatores subsidio , quod in spontaneos , & benemeritos de fide Catholica exules , conferebatur non auarè cum præsertim constaret eorum quamplurimos nobili loco natos , & liberaliter educatos vulgata per urbem electionis eorum causa , dolere iis omnes , fauere omnes & pro iis sentire , quod solerter à Patribus Palmio , & Toletto (postea Cardinali) Gregorio relatum teneritate intima sancti Pontificis animum permouit . Ut eos reuocaret , consolaretur , & erigeret afflitos , remissosque in suum Collegium iuberet , singulos sibi , & seorsum iuratos scribere nominatim , quem iudicarent teste Deo , ad eius Collegij gubernationem aptissimum . Quo in suffragio nullus numero defuit , triginta tres ut erant , Patres Societatis IESV dari sibi Rectores petiere ; quod ante nihil segnias quam post iuslurandum rogauerant . Prærogativa suffragij insignis fuit Rodolphus Servinus , quem post biennium Londini pro Christi causa fortiter occubentem secuti sunt postea eodem ex Collegio quadraginta , eius hoc fuit Chirographum . [Ego Rodolphus Servinus , testem inuoco Deum , cordium inspectorem , solo me diuinæ gloria studio , patriæ bono persuasum , censere gubernationem huius Collegij Societatis Patribus esse committendam ; idque suppliciter flagito .] Hærebat nihilominus in ea Provincia detrectanda immobilis Mercurianus Generalis , cum hæc illi Martio nondum absoluto , demandata est summi Pontificis , diserto imperio , quod ex eo Thomas Goduvellus S. Alasi in Cornubia Episcopus , Ricardus Scelleus Eques Hierosolimitanus , summus Angliae prior , & quicquid Romæ tunc virorum illustrium fuit eius nationis exorarant .

Sub hæc Roberto Personio , qui ad S. Petri , operam nauabat , Penitentibus expiandis , post expeditionis Anglicæ fundator , illustre demum per annos triginta huius Historiæ argumentum ; duo in mentem succurrere ad institutum perquam utilia . Vnum si Alanus Roman vocaretur ut Seminarij Remensis & Romani corpus duplex uno eodemque iungeretur , & animaretur spiritu pietatis ad promouendam in Anglia Catholicam fidem : alterum ut iuuenes Collegiæ Religione iuramenti obstringerentur ad vitam Ecclesiasticam , & repetendam ubi iussi forent patriam , suosque illic in obsequium fidei sudores & animarum salutem expendendos . Probavit ytrumque Pontifex ; adfuit Alanus Septembri cadente .

cadente. Oblatum Collegis iusurandum; & pulchrè admodum præter omnem expectationem ille purgatus est Anglorum iuuenum in Clenocum & suos tumultus ambiguus; septem illi eius populares seu Cornubientes iurare recusatunt, & Collegio pulsí sunt; iurare trigesima tres alij, paratos se vltro professi sunt, cum septemdecim qui præsto adfuere postquam mense eodem vulgatum est diploma Pontificis quo Collegium fundabatur, & alumnorum numerus quinquagenario definiebatur. Ergo April. vigesimo tertio, Gregorij Martyris tutelaris Angliæ honoribus sacro, quinquaginta illi, ex quibus decem erant sacerdotes, coram Spetiano vices agente Motonis Cardinali; Provinciali nostrorum; & Roberto Bellarmino, in verba iurarunt sibi proposita, & primus quidem Rodolphus Seruinus Euangelij tactu iusurandum sanciuit, quo se ad omnem iubentium nutum spondebat in procinctu stare ut Angliam peteret, animarum saluti operam daturus, idque se tunc libentiū etiam quam postri die facturū; secuti sunt reliqui & eorum verba in tabulas relata. Formatu in hunc modum Collegio Mercurianus Rectorem præfecit Alphonsum Agazzarium Senensem, virum ad hoc natum, ob eum præcipue paterni amoris in egregios iuuenes affectum singularem, quem si defuisset, nulla satis supplere aut pietas, aut prudentia valueret. Sic illum omnes gerebant in oculis, ut Christophorus Bayleyus (qui hœ deinde Collegium suo sanguine decorauit) ex itinere ad illum scribens, nihil dicam, ait, de ceteris, vnam mihi rebus ipsis probatam, & perspectissimam vocem retineo, quam R. V. in ore habebat assiduam. Ego vobis pro patre, P. Minister pro matre est. Ah! fecisset Deus, hoc diutius bono gaudere potuissim:] Eratque hic idem reliquorum sensus.

Fuit & Patri sanctissimo Greg. XIII. Seminarium hoc mirè charum, quem immortalium operum fructus perpetui, conuersationibus hominum infinitis quotidie facient dum stabit mundus gloriosem. Longum sit inire annuas rationes, quibus sanctissimus Pontifex per annum sæpius statim iuuabat Collegij censum ad sustentationem filiorum, quibus Ecclesiam Romanam merito censebat impendere quod nusquam alibi sanctiās, & faciliū impendisset, cum in Ecclesiæ gloriam, nec vitæ nec sanguini parcerent; centum dum vixit capitibus, Collegium stetit, Patribus, Alumnis, famulis. Alumni sunt quos alit antiqua, domus hospitalis fundatio, cum adiuncto illi stabili reditu; sed Pontifici visum admitti cum iis etiam Conuictores, proptio suo sumptu, sed disciplina in omnibus communi, nisi quod nullius iurisurandi Religione tenerentur, esse que iis liberum pro arbitrio abire.

*Pietas & virtus Alumnorum. Exempli, & missio-
num fructus in Anglia. Regiae in illos propter
hac odium. Collegiorum huiusmodi quanta uti-
litas. De hoc Romæ statuto Baronij sensus.*

CAPVT XIII.

NONDVM Patres curando Collegio semestre dederant, cum in-
credibili fœnore intimæ voluptatis redire ad se labores sense-
runt ex Collegarum institutione. Missis in præsens studiis litte-
raturum, de diuinis ago. Nusquam alibi posse haberi videbantur,
ad excipiendos satus virtutum ingentium dociliores, & paratores. Post
enim præstitum, heroicum illud sanctissimumque iusurandum, quod
Personius præstandum suggesserat, magnos animo versabant spiritus,
magnas alebant cogitationes, totique erant in apparatu Martyrij quan-
doque obeundi quem probe norant nisi virtutum arduarum vslu heroico
non absolui. Verè itaque scriptor egregius, *Collegia cætera, Philosopho-
rum esse Seminaria, Oratorum, Theologiae, Iuris, Canonum, Medicinae: duo haec,
Remense, & Romanum, Seminaria Martyrum.* Cùm paulo ante præ-
misisset arces fuisse duas que salutem, & vitam Catholicis in Anglia ser-
uassent. Sermo illis nullus quam de Martyrio dulcior, nullus auditu iucun-
dior. Concionis hebdomadariæ quā in triclinio exercentur, argumenta ferè
de cruciatibus, & morte pro fide Catholica, fortiter perferendis; cre-
bris vero ex Anglia nunciis, de severitate cognitorum, ærumnis custodiæ,
longa fame, suffixis inter vngues & digitos acubus, omnique alia peregrini-
orum tormentorum atrocitate cùm audirent, suis in Apostolico agone
sociis inflicta, de mortibus denique tūm probrosis, tūm terribilibus; at-
dere scilicet toto ore, suspirare, flere, & pia votorum impatientia for-
tem illam beatam sodalibus ciuibus innidere.

Quin & Romæ semper domi habebant præ oculis ex iis aliquem, cuius
aspectus in mentem reduceret, quicquid erat in Anglia summè terribile,
sed iis summè optabile rango nunc solùm annum æui octogesimum & se-
quentem, quibus inter Collegij alumnos censebatur nobilis adolescens,
ad omnem ignominia, doloris, & impietatis barbariem pro Catholico
nomine inuictus. Hic tora Londino crate infami diu raptatus, postque
contusum fustuario crudeli totum corpus, & pertusas ferro candenti au-
ticulas, acerbissimi carceris longa fuerat graueolentia maceratus, ne autem
de more

de more suspensus quadratim secatetur, vna obliterat crudelitatis nota si tam atrociter in tantæ reum constantia puerum saeviretur, sernatur igitur illi vita velut reo quidem Papisticæ perfidiæ, sed puer; nec sui sat compoti. Romam venit triumphans, magno illis alumnis exemplo futurus, virtutis in tenera etiam ætate virilis, planèque consummatæ.

Alterum negata iuridice dignitas capit is quam in Ecclesiam Angliæ Regina sibi arrogabat, in specum lutoam subterranei carceris damnata, vbi articulares cruciatus toto corpore contraxit acerrimos, nihilo tamen quam ante timidior, post iteratam saepius grandinem colaphorum, minas spreuerat præsentes, & truces lethalis æquale, ac demum tanquam refractarius, & pertinax puer extra Angliam fuerat electus. Alij triduum inuera pependerant summis tantum humeris solo nitentibus; quidam ad patris saevitiam, & matris lacrimas inflexi, fugere, ac pelli maluerant quam hæreticum aliquid simulare, hos omnes benignè collegerat Seminarium Romanum. Præter quos etiam parentis schismatici reuertentia inhibitus puer, profiteri Catholicum non audebat; sed illam repentè audiens Christi vocem, *Qui amat patrem & matrem plus quam me, non est me dignus*, auditio citius Romam iter aggressus in Seminarium conuolarat. Alter parentum illustrium unicus, & magnis conditionibus iam sponsus, diuino interius monitu suorum Romæ Sodalium conditio nem iis prætulerat, & sponsa, dote, patrimonio opulento, nuptiarum pompa, spebusque suorum magnificè fortiterque delusis, in Seminario Rom. cubiculi angulum adamatarat. Ab his, & alio Thomæ illius Morice lebratissimi pronepote, tantus iniectus est Sodalibus reliquis ardor Catholicæ fidei reparandæ, vt septennium studiorum, impatientes moræ contraherent, & morum Theologia contenti, suscepto mox Sacerdotio in suam Angliam reuolarent. Nec deerant è Conuictoribus qui hoc igne accensi, vtricò iusurandum vitamque ambient alumnorum, spe & ipsi iucunda potundi beatum cum iis pro Christo exitum. Et verò illo potiti sunt non pauci, quorum protestant Romæ in Seminario Anglorum depictæ imagines. Sunt enim Romæ, tacitis in præsens aliis, quas omnis generis caritas, & magnificentia committat, aulæ duæ, longè aliis spectabiliores, dum ne oculi desint, quibus illas dignum est inspici. Altera in collegio Anglorum; in Germanico altera. Tabulis utraque cingitur vicorum illustrium ad nativitatem similitudinem expressis qui ex eorum disciplina haec tenus prodierunt. Propositi quidem utrobique unius, quod non est aliud præter Ecclesiæ sacrosanctæ peculiare obsequium, in fulcienda promouendaque eius fide; operis verò admodum diuersi, tametsi hæc ipsa diuersitas suum habeat quandam sibi proprium decorum, & elegantiam: in Germanico spectantur homines honorum gradibus insignes, etiam eminentissimis, qui religionis veræ finibus proferendis, & integritati eius, dignitatique sustentandæ authoritatem intrepidam, strenuam doctrinam, & clara viuendi exempla in Germania, & Hungaria contulere. Anglos alia discernunt insignia, manicæ, compedes, carnifi-

cum laquei, apertum ferro pectus, & per capaces vulnerum hiatus riui sanguinis; eoram pars minima quæ morti prælaserunt, & comitata sunt mortem à Sacerdotibus eius Collegij alumnis quadraginta, & uno inuicto robore toleratam, nam quos ingeniosa barbaries exquisitis torsit suppliciis; quos cruciabili carcere, multis annis sepultos tenuit; quos bonis exutos, in æternum egit exilium, nequaquam istis annumero, & numerabantur multis inde ab annis supra centum. Sed neque istis accenseo, multos magnique nominis scriptores, qui claris ingenij sui laboribus animarum salutem, & rem Catholicam magnopere iuuerunt. Illorum sole spectantur effigies, quos eò extulit charitatis suæ sublimitas ardua, ut animas suas pro amicis, & inimicis darent; Magnum in angusto, Ecclesiæ gloriis theatrum; magnum Anglicæ illi iuuentuti mentis heroicæ stadium, & expectandi post laboriosos literarum, & virtutum sudores præmij documentum, crucis nimirum perpetuæ, mortisque demum in cruce obeundæ. Quare dignus audiri, sapiens inter Anglos scriptor, Elizabethæ rabiem exprobrans, qua eius Ministri pergebant crudeliter in hos alumnos saeuire, ac furere. Ecquando, inquit, auditum, aut lectum, nobiles iuuenes, ut plurimum diuites, domi saltem suæ commodè habitos, religionis vnius studio inuoluntaria exilia currere. Abdicataque cum charis omnibus patria, intentatas discedentibus tormentorum minas, positaque in oculis, terræ marisque pericula spernere, cum omni nudorum exulum egestate? istinc verò elapsis, cuiusmodi animus? num dolens? num facti pœnitens? num amissa suspitans? aut legum vestiarum & crudelitatis remissionem vel negatam rogans, vel quod maximè velletis, oblatam admittens? At ne faxit Deus, hoc se ab iis obtentum à quoquam iactari. Vestrum inde procul, & parentum securi, siue iam arbitri, vitam scilicet agunt iuuenili ambitu, & discinctis otiosis solutam? quin imò, virtus & literæ, sub arcta exercentium disciplina, illorum sunt, & ludus & labor; in iis durant constanter, quoad vtrumque integrè assèquantur. At enim cui bono? & inde quid spectant? quas honorum opumve blanditias? nempe hoc vnum in patriam regredi, totosque se illic seruandis suo periculo, sudore, morteque adeo, suorum animis impendere. Tuos Elizabetha! eculeos, tua patibula, tuas repetunt quæstiones, & mortes; non coacti, non ducti, Deum vnum secuti, conscientiam, & horramenta intime pietatis, Anglorum calamitatibus, & sempiterno exitio consulentes.] post quæ animum legentis reflectens author, subdit manifestè hic Dei digitum eminere quem in Mosis prodigiis agnouit Pharao; in his tametsi maioribus, & perpetuatis diutiis, Elizabethæ tribunal agnoscerem noluit.

Bis enim quotannis vere, & autumno mos erat in Angliam remitti alumnos Sacerdotes, qui Theologiæ explerant cursum, idque resla euidenter probari, quod de huiusmodi Seminariis Anglorum Eminentissimus Bentiuolius retulit; tyrcinia belli esse, vbi ex propria disciplina Christi milites singuntur, propugnaturi Catholicum nomen in Anglia,

& causam, tanto violentius & fraudulentius ab aduersariis oppugnandum, quanto minus in illam habent iuris & aggressionis legitimæ. Quas inter illorum aggressiones ponit, discordia semina quibus religiosos à clero diuellere nisi sunt, de quo erunt nonnulla inferius, pluribus tacitis notanda. Porro ex mille tūm Alumnis tūm conuictoribus Anglicani huiusc Collegij, aliquot centena suam in Angliam hactenus redire; quo fructu, iam inde ab annis octoginta mirabatur Alanus Cardinalis, exprimebatque omnis sexus & ætatis; Orthodoxorum simul, & Protestantum conuersione inexplicabili, & toto se regno porridente. Tenerè animo afficiebantur summi Pontifices cùm interdūm ad decem felici eorum adprecatione fortunari suum in Angliam redditum poscebant, hoc est in media quæ tunc præcipue ardebat suppliciorum incendia. Clemens octauus, Collegij Anglici tutela vicaria pro Cardinali Cajetano olim biennium perfunctus, vnum audiens ex Alumnis, cuius lingua Sodalium omnium vultus & animus loquebatur martyria & cruces anhelantem, non tenuit lachrimas, iisque mox ab se dimissis in fletum vberem protupit.

Nec verò interim dum se parant ad cruentam vineam sudore, & sanguinem rigandam, otiosam tantum, in longinquum illi nauabant operam. Notauit ex Patribus non nemo Anglos annis tribus & decem, trecentos fuisse ab iis ad Ecclesiam reuocatos, in quibus etiam authoritatis summae viri, qui dum suos Romæ salutant visuntque populares, eorum pietate, omnique viuendi ratione sic moliebantur, ut Patrum subinde placida consuetudine errorem dedocti, hæresim eiurarent.

Ob hæc nihil mirum si Elizabetha finem fecerit nullum, erecta Romæ & alibi Anglorum Collegia lethalibus odiis, calumniis, fraudibus infestari, & Romæ potissimum educatos, modis omnibus arcere Anglia; subrepentiū nihilominus in illam præoccupare latebras; indagare cuniculos, proditores submittere, qui iunctis sensim amicitiis familiaribus expiscarentur ex iis tūm vera, tūm adscititia nomina, staturam, vultus, & habitum corporis, ut cui primum in Anglia portui applicuisse illos contingenteret, inde tot inditiis deprehensi, ad furcam illico raperentur. Quod quanto sit curiosius in Societatis Patres obseruatum, suo loco dicetur.

Nunc addo viros sapientissimos, & experientissimæ ac diuturnæ in propaganda fide prudentiæ censere, nullum ad hoc maius & efficacius excogitari posse præsidium seminariis iuuenum ex eadem gente quæ suscipitur iuuanda, quos patriæ amor & lingua, & ciuilis usus facile occulant, dum sacris ministeriis incumbunt. Hoc si praesidio Norvegia, Dania, Suecia, Saxones, Palatinus Reni minimè caruissent, vnde illis nouæ quotannis venissent suppetiæ ad erigendam illic, & sustinendam veram fidem; forte nunc saltem frui pace tranquilla sineretur, vbi nec pedem figere sinitur. Quare Dei fuit in Angliam amor singularis, Collegiorum eiusmodi sex in Hispania, Belgio, & Romæ fundatio, quibus Societas, &

lac præbuit sanctæ educationis, & exempla inuidæ pro Ecclesia mortis. Haud putem profectò absque dinino factum consilio, quod possit alioqui videri fortuitum, ut primus è Societate P. Edmundus Campianus, cum primo Romani Anglorum Collegij alumno Roberto Seruuino miscuerit sanguinem, eodem & loco & patibulo, & mortis genere necatus, omen piæ nostrorum, & Anglorum in Religionis defensionem concordia. Claudit argumentum Magni Baronij illustris notatio ad diem Thomæ Cantuariensi bis martyri lacerum. [vide se metuit seculum nostrum hac ex parte felicissimum, quamplurimos Thoma, sanctissimos Sacerdotes, aliisque nobilissimos viros Anglicanos, ampliori (licet dicere) martyrio coronatos, duplicitisque tituli coronis auctos; cùm tot non solum ut Thomas, pro Ecclesiastica libertate, sed pro fide Catholica tuerenda, restituenda, & conseruanda, nobilissimo martyrio occubuerint, ut inter alios quos nuper sancta Societas IESV, velut agnos innoxios in sacris septis, sanctis eruditionibus ad martyrium, acceptissimas Deo hostias lagenauit; quos Romanum; quos Remense sacra Collegia, quæ dixerim celsas turres à facie Aquilonis, & fortissima propugnacula fidei, emiserunt ad triumphos, prouexerunt ad coronas. Maëste animo, maëste virtute; Anglicana iuuentus, quæ tam illustri militiae nomen dedisti, ac sacramento sanguinem spopondisti: æmulor sanè vos Dei æmulatione, cùm vos martyrij candidatos, ac nobilissimæ purpuræ Martyres designatos adspicio: compellor & dicere, moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia.] Hoc Eminentiss. Cardinalis iudicium. Reducet identidem sub stylum hæc seminaria gestarum rerum occasio; nunc Societatem videamus iam Anglia proximam, imo quod mirum, iam tūm in Anglia, cùm in eam pedem nondum intulisset.

Societas

Societas Iesu nondum Angliam ingressa, & iam in Anglia non uno carcere conclusa. Dotes Thomae Pondo; conuersio; vita pœnitentis; opera fructuosa; carcer Christi causa; victoria, de Pseudoepiscopo.

C A P V T X I V .

 RÆROGATIVO iure sanè pretioso Societati IESY Deus hospitium mutatus in Anglia fuerat carcere Londinensem & Vvisbicensem; possessionem eius nostro nomine inituti, pro fide Catholica carcere tenebantur virti egregiæ sanctitatis, qui nostrorum permoti fama de quibus audierant, aliqui ne viderant quidem, expetiè Societatis institutum; atque ut par erat ipsomet in carcere in eam sunt adscripti. Sic ominatissimo præfigo, futurum Societas illic nata in carcere, in catenis cresceret; & quæstionum tormentis exercita, demum idonea euaderet, quæ curru publicè capitali ad furcam vheretur, ubi coram innumerabili spectatorum, & audientium populo sacrosanctæ Catholice fidei diuinam veritatem, & voce libera prædicaret, & toto sanguine prodiga confirmaret. Nullum opinor usquam Collegium quantævis doctrinæ & gloriæ, huic nostro ex quo non inuidit, quod in carcere Londinensi, nostrorum haud plus septem Anglorum conflabat numerus, cum P. Edmundo Campiano, in procinctu omnes ad ponendam pro fide Catholica vitam, quod plerisque illorum feliciter obtigit. Nunc est de singulis suo cuiusque ordine narrandum.

Primum nobis producit ætatis ratio annorum sex & septuaginta, quam mira operum & perpassioneum contextit varietas, Thomam Pondo Confessorem Christi fortissimum.

Hic Belmontij natus est, milliariibus Vvincestro duodecimi, die mensis Maij unde tricesimo anno æui post sesquimillesimum tricelimonono, patentibus Guillelmo Pondo, & Anna Vviijotselea sorore Comitis Southamptoniensis. Non est facile dicere pluribus animi an corporis dotibus natura puerum cumulasset, formosior quidem in omni ætatis, & virium gradu quam aut lubrico adolescentiæ, aut eius saluti expediret; cui postmodum grandis, decora canitie venerandus, quam ornabat proceritas corporis, membris omnibus eximiè apta, & agilis; quæ de illo hic à me referri debuisse, sequens narratio docebit. Locupletabant mentem placendi

præsidia quæcumque possunt nobilem singulariter commendare. Nihil ed magnificientius, urbanius, comptius, ingeniosius; cum amplitudine pectoris, & intrepido robore.

Politioribus literis excultus est in Collegio Deiparæ Vincestrensi, ad annum ætatis vicesimum tertium. Vbi sui cuiusdam gratulatorij Poëmatris recitatione Reginam exceptit, tulitque ex eo non vulgarem Latini Poëtæ approbationem. Inde Lōndinum ad sapientiam, iura Regni, & leges cognitus venit, unde paulo post patre vita functo, siue iam arbiter scholam aula mutauit, theatro suis mirè apposito partibus, vbi Elizabetha vitæ hilaritatibus liberaliter indulgens (non dico ut quidam, licentius, quād deceret à Virgine fieri; latum gratiis, & laudibus pandebat campum, quas natura & ars inseruerant Thomæ Pondo eximias dotes, isque apud Reginam ut veniret in dies acceptior, eas Patrimonij diuinitis sumptuosa profusione explicabat; animi negotium inter hæc tam nihili carans ut mente Catholicus, cetera Reginæ haberi vellet sectarius. Iuuenem tot abruptis in ultima præcipitatem exitia, diuinæ miserationis admirabilitas in viam reduxit, & per eadem ipsa quibus peribat abrupta, in tuto positum, ad fastigium euexit excellentissimæ virtutis.

Solebant illic dies Christo nascenti, & Epiphaniæ interiecti, chorearum, musices, ludorum, & Comediarum apparatu incredibili celebrari; concurrebat flos Londinensis, & circumuicinæ iuuentutis spectatorus, aut spectaculo futurus. Instruendi festi, & sumptuum cura penes illum erat, cui præ ceteris demandare illam Reginæ placuisset. Incidit in Thomam eo anno 1569. sibi plurimum gratulatus est honorem iuuenis, quod & in sumptu faciendo videri gaudebat splendidus; quod arte saltandi, & elegantia corporis, parem aula habebat neminem. Eius specimen artis, & magisterium editurus, saltationis elegit formam, quæ in sustentando pedis vnius extremis articulis, & circumagendo simul in gyros corpore desuit, durante per tot vertigines puncto nixas, agilitate roboris, & capitis firmitate. Saltauit Thomas tam eleganter, & doctè mimum versatilem ut ei tota acclamaret, & aplauderet scena; manum eius Regina prehenderet nuda manu, saltationis laudatæ præmio valde singulari; galerum Comitis Leicestrensis, operiendo sudanti mitteret, ac post interludia quædam inuitaret ad saltationem iterandam. At hic arresto in pedis articulos corpore, dum se rotat, agensque in gyros multiplices vexat, obnubilarite oculos vertigo capitum, humi toto corpore sternitur; exploditurque haud minori fannarum, & ludibrii sonitu, quād quo illi ante adplausum fuerat: Regina indignans dedecoratam ab eo festi lætitiam, insultat iacenti, & surge, bos; inquiens, crudeli sarcasmo risus integrat spectatorum, cum ignominia iacentis. Aflurgit in genu cernuus, & venerabundus se illi inclinat; illud quidem tacite apud se mussitans, sic tamen. Ut perciperetur à circumstantibus sic transit gloria mundi. Exin aulam, & urbem, & publicum exosus, Belmonfio suo se condit solus, vbi suo ex casu, eiisque mercede; præmium reputans seruitutis in mundi obsequio

obsequio collecatæ; vitorum stultissimum, se incusat, & stultissimorum miserrimum; haud tamen (quæ Dei est gratia) illorum qui tunc solùm aperiunt oculos, cùm cadunt in sepulchrum, nunquam surrecturi. Post ex se ipse requiritans quæcum tunc secum beatius ageretur, si Deo sacrasset, & rationibus externis, quæ Reginæ oculis in Dei contemptum, & Religionis sacrosanctæ tūm egerat, tūm passus fuerat, atque profuderat, magnam sui concepit miserationem, & horrorem; & ex reuocandi præteriti desperatione, tam ardens, & constans emendandi futuri propositum, ut per annos exinde quatuor supra quadraginta, alias omnino ab eo qui fuerat vixerit (erat verò tunc annorum triginta) & quotidianis virtutum accessionibus vitam cumulauit.

Restitutus Ecclesiæ, ac Deo, paternæ domus habitationem, propinqui Catholici mutauit domo, vbi solitariam eremum, asperitate vitæ diu exercuit. Meditationi diuinorum media nocte horam dabat, sequebatur lectio piorum librorum ad usque auroram, inde tres & quatuor horæ, resumptæ contemplationis; diei reliquum, in sanctorum Patrum studio versabatur, quo dum vixit oblectabatur mirificè, hæc & ieunandi assiduitatem, & somni duritatem, imminuto, ut solent, cerebro, aut superstitione attribuebant hæretici, familiares imprudentem in seipsum interpretabant sauitiam, increpabantque sui velut homicidam. At is propria quadam sua deliberati animi firmitate, utrisque superior nihil defuscepto vitæ pondere detrahens, istis quidem exemplo, illis euasit admirationi.

Biennio paulò plus, hic vitæ ordo tenuerat, cum visa est animi, quam vnam gerebat sui cura, in plurium uirtutes diuidenda; noctem sibi seruauit, & consuetas afflictiones; diem aliis dedit; iuuentuti præsertim Catholicæ quam domi cogebat, nec maiori vñquam triumphabat gaudio quam vbi eorum sedecim aut pluribus sociis sacrificio Diuino, & epulo aderat. Nec hæreticorum vel in se priuatim odium, vel conscientia Orthodoxis damna, illum ab iis iuandis auertebant; in quo peculiari sua ad persuadendum facundia, cum sacri spiritus ardore coniuncta valuit plurimum; multos fulcit labantes, erexit lapsos, vacillantes firmavit. Ad hoc nulli parcerat largitati cuius quidem esset liberum nactus arbitrium; et si enim hæres, & potens opibus, at ex matris adhuc pendebat nucu. Libenter sibi quod daret pauperibus subtrahebat, inuestigabatque diligenter quos mali omnis consiliaria egestas agebat in fidei discrimen ut quantocumque pretio seruaret animas, Christi sanguine redemptas. Confessoribus Christi qui carcerem summa in egestate, & miseriis lamentabilibus stipabant, ab nobilibus amicis stipem curabat, & largam, & crebram. Deque huiusmodi beneficentiae præclaræ studio librum scripsit ad Henricum Comitem Souhantonensem cognatum suum, & insignem illic rei Catholicæ patronum.

His Pondo tametsi aliis esset admirationi; sibi parum ipse satisfaciebat; nec illam explebat seruandarum sitim animarum qua perpetuo vrebatur.

Oprabat personam nobilis ponere, quod ea mundani aliquid oleret; & initiari sacris ordinibus ut totus iam Dei & proximi esset, quod ille in septimum conuersonis suæ annum voulit, ratus ad rem diuinam, & sacram altare, se minus purè sancteque accessurum, nisi vitæ maculas anteaestæ, pœnitentia septenni, & aspera eluisset. Hæc sollicite cogitanti, venere in manus ab India nostrorum litteræ, de expeditionibus illorum in barbaros, ingenti labore, fructuque obitis; statimque legenti, Societatis desiderium sic exarsit ut se illi iam tum optaret in filium, & seruum, ignoræ licet mancipare, negans posse ignotam haberi, quam postrem ab orbe, tam clara opera illustrarent. Ut tamen de illa certius, distinctiusque cognosceret; contigit Roma in Angliam redire Sacerdotem quendam Toleti olim Discipulum, Henricum Alvarum ex eo disertè singula cùm audisset ad Societatis institutum spectantia, nihil animaduertit quod suscepitæ virtutis, pietatisque genio non magnopere conuenieret; ac nisi matre superstite prohiberetur bona sua largiti in pauperes, & suo discensu forent in fiscum redigenda; Romam illico nauim ad Probationis domum erat consensurus inter hæc Deus familiaritatatem illi obtulit iuuenis, haud scio an iisdem, eadémque ex causa desideriis inflammati. Hoc scio non diu post in Orientem nauigasse, & in Goæ confiniis per annos quadraginta Christianitatem collegisse, & excoluisse pietate, ac numero maxime florentem. Huic Thomæ Stephani nomen fuit; ortus natalium honestus, nec Pondo ignotus quare domi excepit sodalem, ac tantumnon parem; foris Pondo agebat Dominum, Thomas Stephani seruum; ad eludendas hæticorum nares, indagandis & exfugendis Catholicis insidiantium. Exacto vnâ contubernio bienni, tenere se ultra Pondo non potuit, sed quocumque in posterum casus bona illa ferret quæ moras necebat Societatem anhelanti, statuit conflata ex venditis quæ ad manum erant pecunia, suo cum Stephano, Anglia sese eripere, secumque iuuenum lectam manum Romanum perducere quos Societati pepererat. Quin & alios quam posset plurimos, eiusdem ingenij ac mentis, è Gallia, & Belgio quæsitos iis adiungere ubi portum Itium attigisset, quos suo, & ducu, & sumptu, Societatis candidatos, eius Praeposito sisteret: in procinetu ad iter vitum saeculum miseratio subiit hospitis eiusdémque amici, quem in hæresis luto defixum relinquebat: ergo aliquot noctes, nihil non egit, ac mouit ut in sanam mentem eum adduceret; verum perfidia hominis contentiones eius omnes elidente, decreuit postridie ut primum lucesceret, prono Tamisi ad mare descendere. At enim Deo & de pertinacia hospitis, & de ipso, longè aliter visum quam cogitauerat. Hospitem diuina bonitas, Catholicæ subdidit veritati; eadem illum in annos triginta ærumnissimo carceri reseruauit.

Nocte si quidem discellum præcedente, en adest familia Episcopi Londonensis, inauditque Pondo nihil minus cogitantem, haud tamen ore vel animo conturbat, nec minori vultus & mentis sereno ducturos in carcерem excipit, quam foret nautas ad vela vocantes fecuturus. Mortem nihilominus

nihilominus præsentem cernebat, séque certò damnandum si vel scripta solùm deprehenderentur quæ aduersus hæreticos & Elizabethæ in Ecclesiam Regnum ferebat in sarcinis. Ad hæc quadriennem Societatis expectationem, in ipso quo erat ineunda tristi articulo sibi videbat interire; quod quād dolenter, & acerbè ferret, ex nuntiis è carcere missis, vbi duos iam annos quæstionibus variis tortus, & debilitatus, contstabatur Præposito Generali cruciatibus illis dolere se leuius, quād, Societatis iactura, tam impatienser.

Sexennio integro suspiratæ. Cœterum capto concessa est cœlitus, conuersio hospitis, in qua nuper inanem sumperat operam; quod nulla ex eo vis argumentorum euicerat; generositatis Christianæ obseruata in Pondo argumenta expresserunt, ut cum uxore omnique familia Ecclesiæ sanctæ conciliaretur.

Iam Pondo primum leuiter suspectus; post nouis inditiis, & criminationibus in carcerem actus impressiones blandas urbanitatum fallacium diu sustinuit, pollicebatur illi Episcopus plenam libertatem, si ad publici satisfactionem in hæreticorum concione vel semel appareret; ille, vt erat mirè Comis, & solers, verba verbis humanissimè rependit. Ad rem; nisi offenso, inquit, Deo libertatem non possum recipere; ante se mihi animus abrumpat à corpore, quād corpus à carcere quæ diserti responsi magnanima vox, in sextum mensem eius carcerem prostraxit, post quem precibus Comitis Southamptoniensis donatus est, qui se vadim pro illo constituit, spondens fore ut in Anglia maneret; intra dies viginti vocatus se sisteret; paternis se laribus extra urbem teneret, nec se negotiis immiseret ad Religionem spectantibus. Præstit omnia bona fidè Pondo, nisi quod illuminandis hæreticis, & fluentiibus firmandis nunquam abstinuit, in quo nobilis meriti socios habuit Georgium Cotrem, Henricum Scelleum, & alios, quorum palatia erant Belmontio vicina.

Hoc menses iam sedecim perfunctum labore, capi iubet Hornus Lincestrensis, & cum multis sodalium in custodiā dari. Ante tamen quād sibi venirent in conspectum præmonendos curauit quò ipsi liberius in examine loquerentur, eo causæ Romanæ ac suæ ipsorum, grauius nocituros. Hinc illum ut seditione male concinnata, falsa, sacrilega, fastu superbo, conuictis, & impiis tumida debacchantem, taciti cùm audissent, statim remittit in carcerem. Sparsisque latè præconiis, sua vulgat auctoritate, præsentia, rationibus conuictos, & confusos obmutuisse, ausos hiscere. Verum postridie sua hominem acriter momordi, radicata, iussis enim adesse ad tribunal, & proditoris Episcopi priuānam edocetis fallaciam, vix dicere coepерat, cum illi mox Populo, verba media truncare; falsi arguere, locum ex Vincentio Liriensi contra Rom. Ecclesiam perpetem detortum vera expositione defendere. Complebat autem conferta multitudo orthodoxorum, & Protestantium, spectata a commissionem præclarū certaminis, & nobiles reos ludibrio subiectos ho-

muli, infra mediocres habiti, quales erant tunc ferè omnes Angliae Praesules; & quod peius est vita maculosi, quales eos depingunt Puritani scriptores, & Brunistæ.

Hornus igitur in vado hærens responsionis quâ carebat, & illo in theatro, pudorem ignorantiae non ferens, quæstione omissa, & velut oëstro actus vindicandæ quam sustinebat dignitatis, extra se abripi, & conuictorum tempestate Pondo interea tranquillum, & silentem fulminare, quibus hic nihilo commotior, candem illi difficultatem reponere, solutionem eius placide rogare; idem alij exemplo, animosiores reposcerre. Plaudere sibi tacite Catholici; aduersarij suo Episcopo iam non tacite indignari: at ille arreptitij in morem multis dæmonibus possessi, truncas voces illorum dentibus mandere. Nec itum vterius in præsens, doctus suo malo Episcopus bimestri carcere maceratos dimisit. Pondo tradidit Iudicibus Laicis, à quibus Londinum transmissus est, ad dicendam causam in supremo Regni tribunali.

Pondo in carcere excipitur in Societatem Thomas Stephani primus Anglorum ex nostris in Indias missus, annos quadraginta sanctè illas excolit. Admotæ ad euertendū Pondo machina. Aerumna carceris Vvisbicensis.

C A P V T X V .

DE custodiis variis quas tritit Pondo, & continuato per annos triginta martyrio nonnulla inferiùs; nunc summam votorum impetraturus à Societatis Præposito, Romam destinavit Thomam Stephani quem ante diximus, anno 1575. petens suppplex & rogans quod tam pridem, & tantis desiderijs ardebat in filiorum adscribi numerum; nec repulsam meteri quod longinquus ipsique nec virus ac notus peteret cum à Deo ad Societatem nec visam antea nec notam nimirum Stephanum vngeretur. Nam si libero daretur Anglia exire, conspectum nū; (se illicet ad illius pedes ut vel infirmum exoraret inter nos locum, tanet si primum amore in filiis; obedientia in servis nunquam non sibi esset alteraturus; ac si tantum sibi obtingeret boni, ut quod prope abesse videbatur) pro re Catholica mortem oppeteret, æquum esse ut moriens eius esset, cuius totus in vita fuerat. Legatione hat Thomam perfunctum fideliter, absit ut dubitem, quod postulauerat

rat Pondo, Stephanus non euicit; sibi cuius eadem erat causa, illud obtinuit, & Octobris vicesimo in S. Andrae probationis domo tyrocinium inchoauit. Verum tertio post anno, extimulatus optior actius à Pondo, talem cum ac tantum Mercuriano Praeposito tam certò ac solidè probauit, vt Calendis Decemb. anni 1578. illum admitteret in Societatem, & corroboraret vñā per easdem optatissimi nuncij literas ad vtrūmvis aut diuturnum pati, aut citò sed crudeliter mori. Quod illi subinde postea inculcauit, vt in Societatem conscriptus I E S V, præeunte Iesum per quæuis aspera, sua cum cruce sequeretur, vel ad Caluarium si res ferrer, ipsamque adeo ad mortem. Abstineret interea Societatis habitu dum foret in Anglia, & multò magis in carcere; vitæ solùm exemplis, & sanctimonia, mundique contemptu, superiorum se mundo & caducis præferret.

Inexplicabili gaudio Christi militem generosum, expectatæ tam dudum gratiæ aduentus auxit; nec minori arbitror Thomam Stephani Romæ Impetrata indorum Provincia; nec facilè dixerim Pondone beatior annorum-pro Christo triginta carcere, an quadragenario labore Stephanis. Hanc ille à Deo multa sui maceratione; multis à Mercuriano Generali precibus sortem obtinuit; eò post Philosophiæ studia profectus sexto mense nauigationis Goam applicuit, anni 1580. Septembri mense. Angusto illic prope Goam Salsetæ peninsulæ Christianitatem colendam accedit, nec multum abfuit quin ei rigandæ sanguinem priùs quam sudorem daret, vt biennio post Rodolpho Aquauiuæ eiúsque sociis quatuor euenit, euidentissimo Christi odio interfectis. Apostolici munericis ærumnissima opera annorum quadraginta, breuem illi mortem, Deo mutare placuit; semper fuit incolis mirè charius, conditione quām semel inierat tam iucundè contentus, vt nec aliam optarit vñquam, nec qui præerant agsi sint tam vtili operario Salsetam orbare.

Canaram linguam illic vernaculam in artem rededit, eiúsque publico magisterium dedit. Indostanam item quæ cultiorum est, & libros vtraque composituit tanti ad Christianam doctrinam, & pietatem usus, vt nunc etiam festis post sacrificium diuinum in templis prælegantur.

Obiit Goæ anno 1619. septuagenarius, & meritis diues magno Salsetanis sui desiderio relicto à quibus amabatur vt pater, obseruabatur velut Apostolus.

Iam Pondo reuismus, cui vita, vt indicauimus, tricenarium fuit martyrium, cōque acerbius, quo ardentius deperibat ad Tibornas furcas Londini illud absoluere, à quibus centies, passu vix uno distans, nunquam potuerat ad promerendas illas pertingere, nempe illi vt aliis quibusdam martyrium defuit, non ipse martyrio.

Sœpe, inquit, ad Sodales scribens variis distractos custodiis, Examen subij Domini Youngis; bis à quinque aut sex Cognitoribus delegatis; semel publicè ductus per medium populum, quod visus essem audaciùs pro fide Catholica respondisse. Inde tanquam damnato carnifex pilcum,

& pallium abstulit, quodque mihi æquè ut illi dolebat, caput reliquit; onustum ferro raptavit in carcerem Portæ nouæ, conclamante multitudine *Crucifige*: eò perueroram cum abundè satis, & liberaliter eleemosyna viduæ (tormenti hoc genus est) sum affectus. Decretoriam sententiam quatuor iam horas à meridie expectaram, cum ecce tibi de repente educor, ferro manus & pedes eximuntur, redditur capiti pileus, pallium humeris, mittor ad Collegium Lincolnense quod incolueram, dum Inrisorientiae studerem: quinque illic reperio iudices delegatos, quorum unus Topcliffus. Iis Regina mandarat, me blanditiis, minis, aut quo-cumque tandem cuerterent, cuncta illi in cassum recidere. Contestabantur fidelitatis meæ in Reginam probationes omnes inanes fore, nisi ederem eorum nomina, quibuscum mihi communia erant consilia. Respondi me vltro paratum ad fidelitatem eorum certam iurecurando sanctè asserendam; cœterum nefas esse hominem Catholicum, & probum, nec generè, nec educatione ignobilem, conscientiæ denique curam aliquam gerentem, amicis, & innocentibus damnum, aut periculum creare, & malè suspecta illorum nomina indicare. Sic frustra tentatum urbanè in carcerem remittunt. Adeò biduo post Topcliffus (Catholicorum inimicissimus rabula) & custos carceris, omnique comitate, dimouere me à proposito satagunt; longa quinetiam altercatione diu mecum arguantur, quod dum frustra fieri intelligunt, causam meam pro desperata, & damnata flebiliter exclamat. At quo illi videntur pro me affligi potissimum, hoc ego vnicè gloriòt carcere scilicet, & fide pro qua pugno. Breui post reuocor ab Younge; quætit Topcliffus cur ad me venisset, verebatur enim pro innata sibi affabilitate ne barbarus ille fori familiaris, mecum egisset indignè ac rusticè; inde sua illa melliti sermonis dulcedine conatus est à me aliquid expiscari, de meis illis mihi singulatiter intimis, at neque syllabam expressit. Hortatus est denique ad Cancellarium scriberem; ac scripsi quidem, sed in eam sententiam ex qua pro reo habitus sum, inflexæ obstinationis, & inter Catholicos communi bono, hæresi scilicet inimicissimus. Nunc ergo teneor secreta custodia, & solitaria, spe nulla solitudinis mitigandæ nisi si denuò, Portæ nouæ reis proximè listendis, accensus educar, fidelitatis erga Deum, & religionem Catholicam reus.

Hæc ille parcùs ad ea quæ annis triginta perpeßus est, nempe ad huius saeculi annum quartum, qui fuit illi carceris vltimus, extatque illorum diarius liber capitum quinquaginta. Alias enim in septa carceris probrofissima coniectus, vt sunt Londini Portæ nouæ, sentina omnium facinorosorum; cruciabilis simul, & probrosa, reis insignibus, hostibus publicis, perduellibus Regum, & istiusmodi portentis maioribus destinata. In illam ter Pondo intra Castellum Londinense reductus est, & septennio tentus. Expertus & subterranea, gelida, humida; expertus angustissima, & rima qualibet malignæ lucis carentia, similiora sepulchris quam ergastulis. Annos decem in Vyjsbicensibus lautoniis marciuit, loci

loci terribilis horrore formidandis; sed præstantium ingenti cruciatu, & habitatione consecratis quos hæretica barbaries in barathrum illud lacunosum mittebat fœtore paulatim & putredine absumentos; erant illa vetustissimi Palatij quæ carcerem faciunt rudera pridem ac penitus deferta nisi Elizabethæ Ministri pro sua clementia, ex obliuione illa refodissent, velut aptissima ad concinnandas aura pestilenti, & aquis iacentibus sanctorum Catholicorum neces, quos absque suo grandi dedecore, & iniustitia clara nota, necare ferro, aut laqueo non possent.

Patientia Pondo singularis, disputatio cum haret.

Damnatio iniusta pro tribunali Exedra stellata.

C A P V T XVI.

AR C E R I S toties mutati varia, sed semper misera grauitate, Thomam Pondo vexabant indigniūs carcerarij curatores, quibus ad assuetam barbariem accedebat Puritanorum rabies, & Protestantum. Audebant scelesti confidenter, & laudi vertebant quicquid in viri nobilis contemptum, & Catholici nominatissimi tormentum agrestis impietas suggereret. Londino illum in castrum deportarunt Storfordiense inier Essexij, & Hertfordij confinia medium, & subterranea arctatum custodia, omni mortalium allocutione, & aditu priuarunt, ne illos ut erat solitus ad sanitatem Catholici dogmatis reuocareret. Illic dum Faber aptandos cruribus producit compedes, demisit vir sanctus in eos multum, & pios illos osculo libauit: quod haud scio quo modo interpretatus Faber, elatam subscudem ferream in caput ipsius demisit, nec adeo leuiter quin sanguis ex vulnere repente flueret, eius aspectu nihil mutatus Pondo; ah! tam bona ex causa, inquit, hic mihi decurreret ex intimis præcordiorum venis crux: quibus, & tam sedato ad tantam iniuriam animo prolati Faber obstupuit, & interrogavit unde illi tam certa Religionis veræ fiducia, quando tunc passim per Angliam Papista, ab reprobo, nihil diuersum sonaret. Eas illi Pondo edidit rationes, ut iis, & eius patientiae insigni documento Catholicus fieret, eamque postea ob causam reus, sancte in vinculis moreretur.

Ob hoc Reginæ administris siebat intolerabile, non modo quod Pondo animum cruciatibus & dolore, non dicam domare, sed nec possent mollire; verum etiam quod tormentis euaderet semper mente vegetior & fortitudinis suæ spectaculo, Protestantes quoque vehementer salubriterque commoueret.

Nec verò felicius cum eo pugnabant Theologi , seu Protestantes , siue Putitani ; tantum dabant utriusque negotij , ut semel tentatum , deinceps non aggrederentur , tametsi scientiis superioribus non esset excutus , nam bonitate ingenij , scripturæ & SS. Patrum lectione assidua , & controversiis versandis , illarum studia supplebat ; consuetudine præterea captorum secum Sacerdotum , maximè P. Guillelmi Vvestoni , cuius sua quadam epistola , pupillus , inquit , olim fui , in castro Vvisbicensi , post in Londinensi quantum potui consolator . Experturi cum Pondo Trippus , & Crouleyus de Religione , plaustra imprimis effudere contumeliarum quæ excelsitate animi Pondo cum surdo similis exhausisset scripturæ loco tenaciter adhæsit quem alter illorum denique citarat cum explicazione illius perperam concepta , quia priuata , & arbitraria . De quo priusquam ageretur , fundamentum mitti postulauit Pondo quod nisi constiterit inter disputantes , tota in nihilum concertatio vanescit . Quæsiuit itaque , an esset scriptum ex priuato cuiusque , an verò ex communi SS. Patrum , & Ecclesiæ sensu exponenda ; qua controversia nihil iniquius ab aduersariis auditur . Nam si non valent diuinæ paginas suo ipsorum sensu loquentes inducere , ætum est de illorum causa ; sin autem id cuipiam liceat , eur non & cuilibet ? Sic sibi quisque fidei regula fuerit , quam vero vna , & certa , vel illud doceat toties versatum ventila- tūmque (est) sua quintuplici explicatione , quinque hæreses formans in consecratione diuini Mysterij quare Lutherus post consertas manus cum hæresum Ducibus triginta , quos hæc pepererat amens licentia , Dei sensus ex suo iudicio arbitrioque metiendi , quamque ipse stultè occuparat , sed serò doluit inuadi usurparique ab aliis , ex quo in aliud extreum proruit , vt capi Maronis bucolica negaret posse ab eo qui pastoritiam per annos quinque non fecisset ; nec epistolas Tullij , nisi annos viginti rexisset Remp. nec sacras paginas , nisi qui omnibus Ecclesiis præfuerit , suffragatoribus , & Assessoribus Elia , Elizeo , Baptista , & Apostolis Redemptoris , clauditque absurdè ineptus ex Statio . *Hanc tu ne diuinam Aeneida tenta , sed vestigia pronus adora.*

Aduersarios igitur cum eò redigisset Pondo , vt in lucro discessum posserent , cartam iis tradidit argumentis sex inscriptam quæ propugnauerat , rogans ea subiecto responso dignarentur , sibique pariter licet referre , si quid noui animo succurrisset . At ij plus sibi ab stylo dedecoris , quam lingua sua metuentes Ioannem Elmerum Londinensem Episcopum adeunt , tumultuantur Pondo insolescere in dies saperbiis , tantumque abesse , vt suis monitis potuissent illum Caluino addicere vt scripto potius pestilenti tueretur se aduersus veras ipsorum doctrinas , simulque illi acceptum ab eo folium exhibent . Elmerus , & natura ferus , & falsa pietate aduersus Catholicos furiosus , extemplo mandat Londino procul abductum sepeliri , hoc est paucorum palmarum arcto cauo , & nocte tristissima condi , nullius unquam lucis spiraculo interpunkta , nullius aditu , & alloquio recreanda , nullo somni fallenda leuamento nisi quem

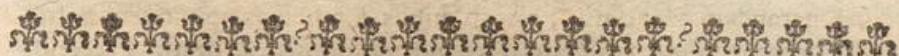
quem nuda in luto præberet humus ; quemque manicæ, compedes, & cætenæ arcerent , & interpellarent præter cumulum à carceratio , his miseriis additum. Trippus interea & Crosleyus falsa victoria tumidi Responsum edunt ad argumenta sex Thomæ Pondo , si tamen inscribi responso potuit , quæ disputationis omisso cardine, tota erat in Pondo Papista immanni calumnia deturpando , quasi verbo & scripto defenaderet , plus hominum sensui atque iudiciis, quām Dei verbo deferri oportere. Sic ab iis impiè deprauatum , quod verè , sancteque dixerat sacras paginas non ex priuato cuiusque sensu , quo se iactant instinctos cœlitus Puritani) sed ex consensione Patrum debere intelligi.

Quām mendaces probarat veritatis hæreticæ Magistros , tam iniquos sibi expertus est iuris Administratos : Nortonus Optoni assessor , Præsidis Castelli Londinensis , & catnificinæ quæ in Catholicos illic sœuiebat, persuadere illi aggressus est, saluo sectæ pudore quām lingua & moribus pergebat Pondo deprimere , nihil aut in speciem mitius aut in vindictam acerbius , quām si iuridicè pronuntiaretur minuti capit is , & Bedlamo stultorum , & maniacorum domo clauderetur. Consilium nequissimi hominis haud scio an secutus fuerit euentus , sed scio maligni consiliarij vxorem paulo post cerebro deiectam , in Bedlamo stationem fortitam , quam Thomæ Pondo destinauerat maritus. Verum ex reliquo tot calamitatum , tam conferto aceruo , vnum mihi legisse sat fuerit , quo circa ultimum carceris sui annum Pondo afflicctus est. Lancastrensis Prouincia Judices , Religionis causa Catholicos duos insontes damnauerant ; alter de more semiuius quadratim secessus ; alter suspendio necatus , uterque tam nullis probationibus ullius sceleris , & tam manifesta innocentiae suæ fama , vt iam videretur Catholicorum vita haud pluris fieri quām animarium , quæ arbitrio dominorum permittuntur , vbi libuerit iugulandæ , Regnum inierat Iacobus Scotus post Elizabetham quarto ævi anno fato functam Martij vicesimo quarto. Nec vero simile putabatur fututum ut sœuas , & pro libidine Iudicium inflictas Catholicis approbaret pœnas , quin imo exempla in eos Judices editurum quibus alij saperent , & Catholicorum vexatio quām Ministrorum odia intendebant , remitteret. Hac prudenti & iusta cogitatione inductus Pondo , accusationem in eos scribit , qui damnationi evidenter iniquæ Lancastrensum duorum interfuerant , eamque Regi exhibendam mittit. Venerit neene in illius manus incertum est; sed iubetur Pondo iuridicè , Stellatæ Cameræ se consilio sistere , quæ Vvestminsteri sub Londino ad Austrum iacet , ab Exedra ornatu Stellata dicitur , & causis enormibus cognoscendis , & dijudicandis occupatur. Ob hoc eò reus citatur Pondo damnandus calumniæ in Lancastrenses Judices conflatæ. Sic inter se amicè aduersus Catholicos tribunalia coniurabant , & iniustitiae in illos mutuam capiebant dabantque veniam. Horas octo iudicium tenuit ; solidam insumpsi fisci Procurator actionem , quā inaeuctus est in calumniam & in Pondo , refracuit Iudicibus extra rem , Bullam Pij quinti in Elizabetham , & alia , quæ odia

Iudicium aduersus Catholicos proritarent. Ex aduerso Procuratori Pondo, de auctore reus vngebatur edere vnde nosset Lancastrensis iudicij gesta, tam longè Southamptonio distantis, non potuisse id rescire nisi ex coniuratis, & consciis quos sibi haberet vbiique addictos; profetret certa illorum nomina, ni mallet tormentis exprimi. Cœterum duos Catholicos & reos fuisse, & iure Lancastri damnatos, dixit tantum, & dictum pro Pythagorico certoque habitum. Sedebat Iudices Cancellarius, Ærarij Praefectus, & supremus Iudex, quibus Excellentia dignitatis Magni tribuit cognomentum. Ad hæc Comites, Barones, multique alij, quorum quisque in Pondo quod libuit dixit; quod Pondo retulit contemptum auditum, & acceptum. Cancellarius tandem tradita sibi à Iudice damnationis sententia multauit Pondo aureorum millibus quatuor, & præcisione auricularum in pœnam Calumniæ; nec enim sinebat inuidia Catholici nominis, in seruili pœna infligenda nobilitatis haberi rationem; at ne forte inquit homo septuagenario senior impat dolori sit, mutetur hoc illi supplicium confixione auriculae ad palum Vvestminstri per horas aliquot: inde in Provincia Lancastrensi (quod erat multorum dierum itinere traducendus, altera illi ad publicum itipitem figuratur auricula, (quæ dedecoris nota, numellæ apud nos responderet) utrobique verò infamis capiti iubebatur imponi mitra, eius scelere inscripta, quod alioqui nunquam esset fassurus. Post hæc reducitur in carcerem hac lege ut si mali præsentis recipisceret metu, condonaretur illi confixio aurium. Sin vero, tamdiu carcere premeretur dum suos socios nominaret Catholici dogmatis defensores. Mihi quidem nihil constat de huius sententiæ executione; sed constat ex Pondo nullis terroribus verbū excuti potuisse quod vlli Catholicō periculum crearet. Constat item illius propinquos, & amicos adhucisse legatum Hispaniæ ad eius liberationem; legatum Reginæ suæ precibus id tentasse, fastidiosa utrumque repulsa iustum, Reginam sensisse minimè attingenda, quæ spectarent ad Religionem, & Papistæ vili sua possent fauere intercessione. Ac nisi Galliæ & Reip. Venetæ legati, qui felicitates fuere in mulcendo Regis aduersus Catholicos animo, probrofæ sententiæ præuerterint executionem haud temerè arbitrer, eam saltem ex parte in opus exisse; nam de condonato perpetuo carcere certum est.

Qui Thomæ Pondo aderat vir prudens, & totam iudicij seriem eadem stellata in exedra spectarat, narratione pleniori eam complexus est, ex qua quod hic ponerem decerpsti; sed amicorum ad quos eam mittebat credulitati cauens, sapienter monet, ne fidem annalibus Stouuo, Elinsheadio, Gooduino, Camdeno facilè commodent nimirum hæreticis, qui reos propterea Catholicos scribunt quod fuerint publicè damnati; sed neque iuridicis tabellionum actis, & archiuio Londinensi aut cuius alteri. Quicquid enim Iudicibus libuit, obstante nemine iis statim interrum, ex quo iure rei iudicarentur Catholici, eorum aduersarij innocentes. Nam si ait idem scriptor & testis oculatus, Rege coram, regium tribunal, po testate

testate officij, & iustitiae nomine peruersè abutitur ad iniurendum veritati calumniæ & mendacij crimen, allinendum mendacio veritatis fucum; absoluendos reos, & insontes damnandos; quid tribunalia cœterā, quantò a regni visceribus, & Regis auribus semota, tantò licentiūs ad iniuriam prona, & appellationi minus obnoxia] hæc ille, quorum pro testimonio commodiūs alibi, falsas calumnias proferam accusatoribus improbis perfidia Iudicium dictatas (quod ipsi postmodum surdo conscientiæ flagello adacti, publicè damnarunt) & fraudem nec inter ethnicos auditam, quā insonte Catholico obiecta falso crimina negante; notabat scelus tabellio fassum esse, & confessione propria conuictum exhibebat.

Voluntaria pœna quibus Pondo vinculorum augerat molestias, post annos triginta carcere liberatur. Qualis eius deinceps viuendi ratio. Mors Angli iuuenis horrenda, vocanti Deo in Societatem, surdas aures toto quinquennio præbentis.

CAPVT XVII.

REDEAMVS ad Pondo eiisque ultimum vitæ actum, in qua sifuit admirationi, generositas constans inflexi pro Christo animi, augent profecto admirationem crucis spontaneæ, quibus suum iumentum (sic corpus vocare solitus) onerabat; vt necessariò fuerit à Generali atnicè arguendus, monendusque vt modum asperitati nimiaæ poneret. Sed erat illi mortis quotidie imminentis excusatio in promptu, siue in futurum incurius, id curabat vnum, vt coronam in præsens meritis augeret & erat profecto quo mortem in dies expectaret, cum nullum dilabi occasionis articulum sineret, quin palam & publicè, priuatim & ubique, & ipsis quoque pro tribunalibus, negaret Reginam aut Ecclesiæ caput & Gubernatricem esse, aut plus aliquid in ea habere sacri iuris quam alias feminas. Quod erat illic nefas capitale, vñaque extiterat multis Catholicorum, mortis causa. Mortis eiusdem Pondo suspensus expectatione, decem sibi præfixit, quas assidue versaret optandæ mortis rationes, tanquam boni longis desideriis vocati. Ad illam interea comparabat sese flagellationibus cruentis, somni breuitate incommodissima, & molestissima; continuata inedia usque ad decrepitum ætatis. Ignoscat, ait rationem sui, ei qui nostris in Anglia præcerat exponens; ignoscat R. V. si confidentius illi aperiam quod solitudinis meæ tot annis

expertus sum. Cùm aulæ nuntium remissum, egi annos septem velut
in eremo priusquam carceri manciparet ; triginta in carcere , tres ictos
liber , & extra carcerem , hoc annorum decursu quadraginta liquido
comperi , post humilitatem , paupertatem spiritus , feruentem Dei amo-
rem , mundique contemptum nullis æquè armis terreti dæmonem ut ie-
junio vigiliis , & precatione. Ac ieiunium quidem vnius in die refectionis
continuasse se ait annos quadraginta vocatque hamum efficacem ad captu-
ram vberem animorum & in vestium cultu nec soldes admisit , nec ali-
quid conditione sua inferius , sed quiddam potius sustinens maiestatis ,
quod diceret homini ad mortem quotidie pro Christi nomine accincto ,
diem quemlibet festum & solennem esse cultuque decenti honorandum ,
nec ingenerandam aduersariis , multo minus Catholicis opinionem status
quo detinebatur tanquam infelicis , sed gloriosi potius , & beati. Precatio ,
lectio , lucubratio controversarum quæstionum , sermo de diuinis , & reli-
gione ad socios carceris bonam noctis partem , dies integros occupabat .
Quanto id rei Catholicæ lucro , Episcopi quām furiosè tam aperte re ipsa
testabantur , dum illum suis electum custodiis , abduci procul in alias &
sepeliri solitarium mandabant , quod in templo carcere verteret ; in ve-
ram sanāmque doctrinam hæreticos ; fluctuantes & trepidos , in delibera-
tam fortēmque constantiam . [Pondo noster (scibebat Personius) sciu-
ctus ab omni mortalium contubernio , & affatu , deserto in castello affer-
natur solus , ferro ut plurimum & catena grauis. Quām præter alia , con-
sciscit illi Euangelicorum (sic dici amant hæretici prædicantes) reprehen-
sio verax , & libera. Penetrari ad illum nisi periculose non poterat , &
furtim illi diuinam Eucharistiam afferens Sacerdos , interceptus cum esset ,
in carcere actus est. Nunc , Deo laus , adiut facilius , mutuas ad illum
mittimus , & accipimus literas & mandata. Narrat iis suas cum Prædican-
tibus frequentes concertationes , subterranea dicitur defossus custodia ,
cæca , lucis experti , nisi quam empta pretio & prece lucerna suggerit. In-
tonso pridem est capite , & promissis admodum capillis. Dormit nuda
ferè in humo ; vna , duabus , interdum & tertia catena vincitus , nec pro-
pterea desinit lepidè nobiscum per literas ludere velut suos dolores , &
perpassiones non sentiret] ita de illo Personius , qui cum annos triginta in
carcere decies mutato expleret , nouo consilio Iacobus Rex captos , Sacer-
dotes , & Elizabethæ edictis crudelibus mortis reos , exilio damnauit ; laï-
cos dimisit liberos. Sic Pondo Belmontium remissus est milliaribus à
Vvincastro duodecim ; post à nouem-vitis consilij publici commeatum
acepit extra Angliam nauigandi , probè consciis inquit mihi æquè cordi
nihil esse quām vt Societati me redderem , sed concendere paranti super-
ueniunt literæ quibus ab eo cui suberat , loco moueri vetabatur. Postre-
mò unum & decem annos , quibus suo carceri superstes , quales exegerit
narrat fusiū sua quadam ad Personium epistola. Quam vt vitis sanctis so-
lenne est ab sui humillimo & abiectissimo orditur sensu , intérque alia ;
mihi quidem ait qui datum est aliquid pro Christo pati , nihil attribuo .

Ultimis

Vltimis meis ad P. N. Generalem hoc subscripti chirographo *Tot annis in statera appensus Thomas Pondius*, si tunc aliquid à me aut postea gestum, Dei beneficio gestum est, de meo quidem nihil habet inde causam exponens cur de se tamdiu scribere distulisset. Captus ait pro Christo, iactatus sum in varias tricennalis carceris stationes, fisco solui primum aureos sedecim menstruos; annis dein viginti sequentibus octoginta, qui sumimam vnius & viginti millium excedunt; nauigaturus, bona olim mea, duobus meis ex Patre hæretico diuisi nepotibus, sed à me Catholicè educatis. Subsistere iussus sum quoad aliud Pater Generalis, aut R. vestra consilium iuberet. Nunc ergo voti exspes, & grauibus insuper calamitatibus conflictatus nudum me ipsi, & pauperem sisto, vt si quid hoc misero vitæ meæ residuo peragam dignum laude, penes R. vestram eius meritum, & lætitia sit. Quærerit ex me denique pro sua charitate quid agam? qui viuam? quo animo in religiosa vita proficiam? si fas dictu quod planè sentio, benè felicitèque me dicam agere, nam quod capitalium Ministris professus sum, qui me Framingamiam in carcere ducabant, hoc idem nunc, & professor vtrò, & sum vt spero æternum professurus, me pannos istos, pro Societatis habitu quos gesto, corona regia, minimè mutaturum. Dego meis duobus cum nepotibus parco vietu; nec sum ille quem multi autumant opulentus; quia me vident in pauperes, vicinis meis largiorem. Ferè autem idcirco à nobilibus diligor, quod à me bona quibus tantoperè inhiant, nullo loco haberí videant. Cibus mihi præparauis, vinum hunc quam, nec vñquam medicus cibus est medicina valenti. Ab hoc vitæ tenore familiates vt me dimouerent; importunissimam his annis tribus exhibuere molestiam; durauit nihilo segnius, durabóque ad mortem, fauente Deiparâ, cœloque vniuerso, nec enim arbitror me comprehendisse, sed ad destinatum persequor ad bracium supernæ vocationis. Ad hoc etiam R. V. me adiuuet; sibi nempe multis obstrictum nominibus, & filium in Christo licet immerentem, Domi meæ Belmontij, Iul. 3 1609.

Vixit ibidem sex deinceps annis, & Martij quinto anno 1616. ad coronam perpetui, heroicique certaminis est vocatus. Obiit eodem in conclaui vbi ante annos septuaginta sex nascendo, brachium capiti extentum præmiserat, futuræ omen victoriæ. Fregit enim ferendo Magistratum furorem potentissimorum & odientium, qui desperata torquendo spoliandóque victoria, cùm experti sentirent rem illi ornem præ fide Catholica, & vitam pro nihilo esse, vehementer mirati, odia in amorem, contemptum in reuerentiam verterunt. Quare in afflita illuc Ecclesia, viuentis & mortui clarissimum nomen est, tametsi se ferret ægerrimè à scriptoribus illorum temporum laudari. Sed de illo hactenus, de Mettamo & aliis carceris contubernalibus, qui parem cum illo Societatis in eundæ gratiam exorauit, in locum alium differo. Iis nunc opinor non male opponam alium, qui magnis, & certis vocibus Deo Societatem inspiranti cum annos quinque obstitisset, pertinaciam suam morte tragica miser luit,

Anglus Catholicus, obscuris natalibus anno circiter 1563. Romam venit. Hunc Deus ingenti clamore vrgebat ad Societatem, nec ille vocantis ignorabat vocem, nec dissimulare poterat auditam, secum tamen, & cum Deo pugnans, annos quinque stetit immobilis; non quod vlla in re displiceret ei Societas quam eo ardentius desperibat quo se ingerebat in eius mores vitamque penitus; sed superbus quidam sui amor, & astimatio insolens iuuenem demonstrabat, qua sibi parem in politioribus literis, & eruditione quadam varia, & leui censebat neminem, & hoc tantum quod putabat thesauri prodigium, non ferebat religiosa domo vitaque sepelire, velut haec forent in Societate, vel ignota vel inutilia; iam illi quinquennium exibat quo toto spes magnas & operam conditionibus quærendis lassauerat cum à Cardinali denique in familiam est adscriptus, ob ingenuam & valde urbanam quam præ se ferebat indolem; verum ut comperit suum illic ingenium, & polimathiam otiosa marcere; solos pedes, & manus occupari, quod apud illum diu vox Dei non egerat, hoc paucis diebus desperatio confecit. Guillelmum Cretonium Scotum adit, Societatis desiderium quo tenebatur ingens significat, opemque ab illo ut fiat eius compos enixè flagitat; Cretonius & Angli, & alioqui valde idonei piam mentem, abunde propterea maturam, reputans, quod eam quinquennio fousser, Polanco illum offert; à quo breui, & paucis perspectus admittitur, facta potestate cum libenter recipiendi se in probacionis domum. At is velut natum ea nocte consilium ad eos attulisset, quod annos quinque versauerat, facultate oblata in horrere; non esse religiosæ vitae propositum nisi lentè meditatōque ineundum, suspenso incedendum gradu, nec more andabatæ, sed oculis maximè deterisis; sub haec abit infelix, nec se ulterius videndum exhibet. Huic tamen quandoque fortuito occurrens Cretonius, & de negotio, quid rei? interrogans, responsionem ex eo pauendam tulit; vellem Pater, vellem etiam brachij sectione Societatem impetrare, sed frustra sum; nec est in mea nunc potestate; dicto attonitus, & dicentis angore, quid ni retulit Pater? si velle tantum sufficiat ut possis? ille, Deo, inquit, ah Pater! annos quinque solidos obstiti, obfirmauique animum aduersus vocantem; & dum poteram nolui; nunc et si velim maximè non possum, quo dicto abscessit. Die igitur quodam in aula Cardinalis dum fabularentur cum eo sodales de illo religiosæ vitae proposito, repente ab ipsis furore subito abreptus, præceps vicinum inputrum se misit, ex quo nisi extinctus, nullis valuit machinis educi. Collatis portò spatiis temporis quo Mercuriani literis in Anglia Pondo adscitus est in Societatem; hic Romæ, præ Societatis desperatione, desperatam sibi concinuit mortem; videntur aut eadem esse, aut ab se inducere non multum distare.

Alanus